



„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Materiał opracowany przez spółkę z o.o. Connectedness oraz Fundację Socjometr Laboratorium Rozwiązań Społecznych, współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Ewaluacja zewnętrzna lokalnej strategii rozwoju

Stowarzyszenia
"Kraina Sanu" – Lokalnej Grupy
Działania



CONNECTEDNESS Sp. z o.o.
ul. Nowogrodzka 18A /
00-511 Warszawa
telefon: +48 508 339 298
Numer KRS: 0000793648
REGON: 383810251
NIP: 701 093 50 49
connectedness

Warszawa, 2022

1. Streszczenie najważniejszych wyników badania

1. Szeroko zakrojona analiza potrzeb ekonomicznych i społecznych, najistotniejszych z punktu widzenia rozwoju regionu i mieszkańców gmin wchodzących w skład LGD, w połączeniu z konsultacjami społecznymi, analizą pomysłów i możliwościami finansowymi pozwoliły w ramach LSR wyłonić jeden cel nadrzędny przyświecający dla całego planu strategii rozwoju lokalnego. Za najistotniejszy cel, w którego stronę powinien zmierzać rozwój LGD uznano wzrost zamożności mieszkańców przy równoczesnym zachowaniu środowiska naturalnego.

2. Realizacja wszystkich założonych celów przebiega bardzo dobrze, poszczególne wskaźniki oraz badania mające na celu sprawdzenie wykonalności założonych projektów oscylują na wysokich poziomach. Największym zainteresowaniem cieszyły się wnioski na zakładanie działalności gospodarczej, nieco mniejszym z uwagi na konieczność wkładu własnego już na starcie, wnioski na rozwój działalności gospodarczej.

3. W ramach lokalnej strategii rozwoju zauważono i zaplanowano działania mające na celu poprawę sytuacji związanej ze słabo rozwiniętą infrastrukturą techniczną, społeczną i turystyczną regionu. W ramach działań poprawiających ten stan rzeczy zaplanowano min projekt współpracy, którego główne założenia opierały się na stworzeniu zewnętrznych siłowni dla mieszkańców regionu i gmin współpracujących.

4. Kolejnym problemem powiązany z powyższym był zauważalny brak wzorców postaw i działań w trosce o ochronę środowiska naturalnego, w tym celu organizowano liczne spotkania informacyjne i akcje promocyjne, mające na celu przeciwdziałanie skutkom zmian klimatycznych, ochronie powietrza i rozwój gospodarki niskoemisyjnej na obszarze działania LGD

5. W związku z celem głównym jaki wyodrębniono w LSR wytypowano kilka grup społecznych, które wymagają szczególnej opieki i wsparcia, są to przede wszystkim osoby bezrobotne i bezrobotne długotrwale i to tej grupie poświęcono najwięcej uwagi w procesie planowania strategii LSR co znajduje swoje odzwierciedlenie w ilości zaplanowanych na ten cel przedsięwzięć. Kolejną grupą dewaloryzowaną są absolwenci szkół i wyższych uczelni, grupa demograficzna o doskonałym potencjale i kreatywności, dla której zaplanowano szereg działań pomocowych związanych z zakresu rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Jako trzecią i ostatnią z grup, zdefiniowano rodziny wychowujące dzieci, zwłaszcza te wymagające wsparcia ekonomicznego, z myślą o nich zaplanowano działania z zakresu wsparcia i rozwoju sportu, rekreacji, budowy placów zabaw i turystyki rodzinnej.

6. Stowarzyszenie "Kraina Sanu" skupiając się na grupach defaworyzowanych, podkreśla znaczenie budowania kapitału społecznego, chęć pomocy młodym ludziom w zakładaniu własnych przedsiębiorstw, nawiązanie do innowacyjności – np. w projekcie współpracy, który wykorzystywał środki multimedialne, przeplata się naciskiem na krzewienie regionalnej kultury, historii i lokalnych tradycji, w tym lokalnych produktów. Stowarzyszenie wielokrotnie podejmowało działania prowadzące do identyfikacji produktów lokalnych wytwarzanych metodą tradycyjną.

7. W momencie zamknięcia badania Stowarzyszenie zrealizowało dwa projekty współpracy, jeden z zakresu współpracy międzyregionalnej we współpracy z innymi grupami LGD oraz jeden międzynarodowy. Oba projekty zakładały przede wszystkim podniesienie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu, zwiększenie poziomu integracji społecznej a co za tym idzie promocję obszaru LGD "Kraina Sanu" oraz gmin partnerskich. Krajowy - poprzez budowę siłowni zewnętrznych, międzynarodowy, z partnerami węgierskimi na organizacji polsko-węgierskich wystaw, pokazów produktów i usług lokalnych, publikację kulinarną i materiały reklamowe.

8. Zwrócono uwagę na problem dotyczący innowacyjności i nie dość specyficznego określenia jak właściwie powinna być określana oraz iż wskaźniki w tym temacie są stosunkowo niejednoznaczne, tym bardziej, iż był to jeden z głównych kryteriów wyboru projektu do realizacji. W wielu zrealizowanych w badanym okresie przedsięwzięciach innowacyjność się pojawiała, chodzi tu min o przedsiębiorstwo organizujące wypożyczanie sauny i przewożnej bani.

9. Należy stwierdzić, iż Funkcjonowanie Biura LGD Stowarzyszenie "Kraina Sanu" powinno być ocenione bardzo dobrze, zarówno pod względem działań informacyjno- promocyjnych, doradczych jak i animacyjnych. Mieszkańcy i beneficjenci starań Biura poprzez ankiety badawcze stwierdzili, iż wszelkie informacje trafiają do nich w sposób łatwo dostępny, Biuro szeroko wykorzystuje najbardziej istotne kanały informacyjne jakimi są media społecznościowe i wirtualne środki przekazu. Chętnie korzystano z indywidualnych spotkań doradczych i spotkań informacyjno-konsultacyjnych. Pracownicy Biura wykazywali się zrozumieniem tematu i przede wszystkim znajomością potrzeb swojej społeczności.

10. Istotnym z punktu widzenia Biura i pracowników LGD wydaje się być fakt, iż w pierwszej edycji programu znacznie bardziej skupiano się na projektach mających angażować mieszkańców regionu i oddolne inicjatywy społeczne, w znacznym stopniu skupiano się na rozwoju kapitału społecznego i pomocy grupom defaworyzowanym a w konsekwencji rozwoju lokalnej kultury i tradycji. Oczywiście przedsiębiorczość i walka z bezrobociem, zostały wskazane jako równie istotne działania, jednakże zauważono, iż bez uszczerbku dla społeczności mogłoby to pozostać w gestii innych organów i innych dotacji, wskazano iż działalność LGD i założenia LSR powinny bardziej skupić się na pierwotnych założeniach.

11. Na podstawie szeroko przeprowadzonych analiz i ankiet wśród mieszkańców można stwierdzić, że mieszkańcy oceniali działania realizowane przez LGD oraz efekty tych działań pozytywnie - nie stwierdzano istotnych zastrzeżeń co do realizacji LSR. .

2. Spis treści.

1. STRESZCZENIE NAJWAŻNIEJSZYCH WYNIKÓW BADANIA	2
2. SPIS TREŚCI.....	5
3. OPIS PRZEDMIOTU BADANIA UWZGLĘDNIAJĄCY CELE I ZAKRES EWALUACJI.....	6
4. OPIS METODOLOGII WRAZ Z OPISEM SPOSOBU REALIZACJI BADANIA.....	8
5. OPIS WYNIKÓW BADANIA WRAZ Z ICH INTERPRETACJĄ.....	9
5.1. OBSZAR OBJĘTY STRATEGIĄ ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ ORAZ JEJ PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA	9
5.2. RZECZOWY I FINANSOWY POSTĘP W REALIZACJI LSR	28
ROZDZIAŁ 6 ODPOWIEDZI NA PYTANIA BADAWCZE.....	74
6.1. OCENA WPŁYWU NA GŁÓWNY CEL LSR	74
6.2. OCENA WPŁYWU NA KAPITAŁ SPOŁECZNY	75
6.3. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	76
6.4. TURYSTYKA I DZIEDZICTWO KULTUROWE	76
6.5. GRUPY DEFAWORYZOWANE.....	77
6.6. INNOWACYJNOŚĆ.....	78
6.7. PROJEKTY WSPÓŁPRACY.....	78
6.8. OCENA FUNKCJONOWANIA LGD	79
6.9. OCENA PROCESU WDRAŻANIA	80
6.10. WARTOŚĆ DODANA PODEJŚCIA LEADER.....	81
7. PODSUMOWANIE. WNIOSKI I REKOMENDACJE.	82

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.

Raport jest efektem badania ewaluacyjnego przeprowadzonego przez Spółkę Conectedness przy merytorycznym wsparciu Fundacji Socjometr. Przedmiotem badania była ewaluacja procesu wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność prowadzonego przez Lokalną Grupę Działania w okresie programowania Unii Europejskiej 2014-2020.

Spółka Conectedness jest podmiotem, który specjalizuje się między innymi w przygotowywaniu dokumentów ewaluacyjnych i strategicznych, natomiast Fundacja Socjometr jest niezależnym podmiotem specjalizującym się w badaniach społecznych, który spełnia wymogi stawiane ewaluatorom zewnętrznym określone w Wytycznych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Głównym celem badania ewaluacyjnego było zgromadzenie szerokiego zestawu danych, które pozwalają na wszechstronną ocenę całego procesu przygotowania i wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Kluczową kwestią jest tu z całą pewnością odpowiedź na pytanie czy oceniany dokument strategiczny trafnie diagnozował potrzeby mieszkańców obszaru LGD oraz jego potencjał rozwojowy. Na tej podstawie możliwe jest formułowanie wniosków na temat zakresu ewentualnego wpływu Lokalnej Grupy Działania na rozwój lokalnej społeczności.

Szczegółowe cele badania zostały sformułowane na podstawie wspomnianych powyżej Wytycznych wydanych w 2017 roku przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Skupiały się one w kilku obszarach tematycznych, w ramach których postawiono pytania badawcze.

Obszary badań oraz przypisane do nich pytania badawcze:

1. Ocena wpływu na główny cel LSR
 - a. Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
 - a. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
 - b. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
 - a. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
 - b. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
 - a. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
 - b. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane

- a. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
 - b. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
 - c. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
6. Innowacyjność
 - a. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
 - b. Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
7. Projekty współpracy
 - a. Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
 - b. Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?
8. Ocena funkcjonowania LGD
 - a. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
 - b. Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
 - c. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
9. Ocena procesu wdrażania
 - a. Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
 - b. Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
 - c. Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
 - d. Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?
10. Wartość dodana podejścia LEADER
 - a. Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
 - b. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
 - c. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
 - d. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Szczegółowe obszary działań, które były poddawane ocenie:

1. Działalność biura LGD, w tym w szczególności jakość i efektywność świadczonego doradztwa dla wnioskodawców (rzeczywistych i potencjalnych) oraz beneficjentów.
2. Realizacja planu komunikacji, rozpoznawalność LGD, wymiana informacji z mieszkańcami obszaru oraz jakość podejmowanych działań komunikacyjnych.
3. Realizacja rzeczowo-finansowa Lokalnej Strategii Rozwoju.
4. Funkcjonowanie organów LGD.
5. Działania na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej oraz włączenia społecznego (w szczególności wsparcie udzielone przedstawicielom grupy defaworyzowanej).
6. Działania LGD w zakresie rozwoju przedsiębiorczości oraz turystyki i dziedzictwa kulturowego.
7. Promowanie innowacyjności na obszarze objętym LSR.
8. Realizacja projektów współpracy.

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania.

Badanie ewaluacyjne zostało przeprowadzone w pierwszej połowie 2022 roku. W jego ramach poddano analizie dwie grupy danych:

1. Dane zastane, w tym:
 - a. dane ze statystyk publicznych,
 - b. dane gromadzone przez Lokalną Grupę Działania w ramach monitoringu,
2. Dane wywołane, w tym:
 - b. dane zebrane za pomocą technik jakościowych,
 - c. dane zebrane za pomocą technik ilościowych.

Dane pochodzące ze statystyk publicznych dostarczyły wysoce obiektywnych informacji na temat zmian na obszarze LGD, które dokonały się w okresie realizacji ocenianej Strategii RLKS. Dane te dotyczyły między innymi zjawisk demograficznych, rynku pracy, lokalnej gospodarki oraz sytuacji społecznej. Wszystkie te dane zostały zaprezentowane w tabelach lub na wykresach. Szczegółowy wykaz ilustracji zawartych w raporcie, który umieszczony jest na jego końcu pozwala na szybkie zapoznanie się z zakresem poddanych analizie danych, które pochodziły z Głównego Urzędu Statystycznego.

Lokalne Grupy Działania gromadzą istotne dane na temat procesu wdrażania Strategii RLKS, które musiały być poddane analizie. Wśród tych danych należy wskazać w szczególności informacje o prowadzonych naborach, dane o postępie rzeczowo-finansowym, wskaźniki realizacji planu komunikacji oraz dane dotyczące doradztwa. Analiza tej kategorii danych zastanych pozwoliła na ocenę skuteczności działań prowadzonych przez LGD oraz wskazała, w których obszarach działalność LGD pokrywała się ze zmianami na obszarze objętym LSR sugerowanymi przez wyniki analizy danych pochodzących z GUS.

Badacze przeprowadzili również badania jakościowe. Obejmowały one wywiady z pracownikami LGD oraz wywiady z przedstawicielami jego organów – Zarządu i organu decyzyjnego (Rady). Rozmowy te odegrały istotną rolę w procesie powstawania raportu. Pozwoliły one na pogłębienie wiedzy na temat przebiegu procesu wdrażania LSR, rozpoznanie problemów pojawiających się w jego trakcie oraz sposobu reagowania na nie przez przedstawicieli Lokalnej Grupy Działania.

W ramach ewaluacji zewnętrznej zbierano także dane ilościowe. Przygotowano dwa kwestionariusze ankiety. Pierwszy z nich kierowany był do mieszkańców obszaru objętego Strategią RLKS, a drugi do beneficjentów wsparcia osób i przedstawicieli organizacji, które realizowały operacje w ramach jej wdrażania. Zastosowano technikę CAWI (*computer-assisted web interview*), co oznacza, że ankieta przeprowadzona została za pomocą platformy internetowej. Za dystrybucję linka do ankiety odpowiedzialni byli pracownicy Lokalnej Grupy Działania.

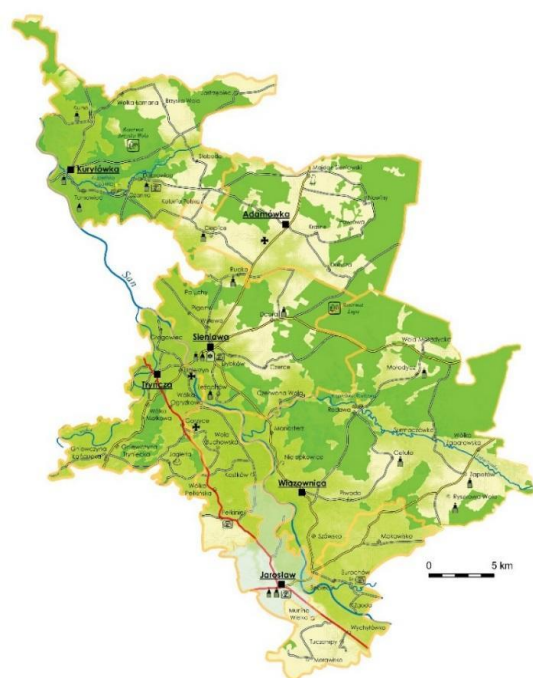
5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.

5.1. Obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność oraz jej podstawowe założenia

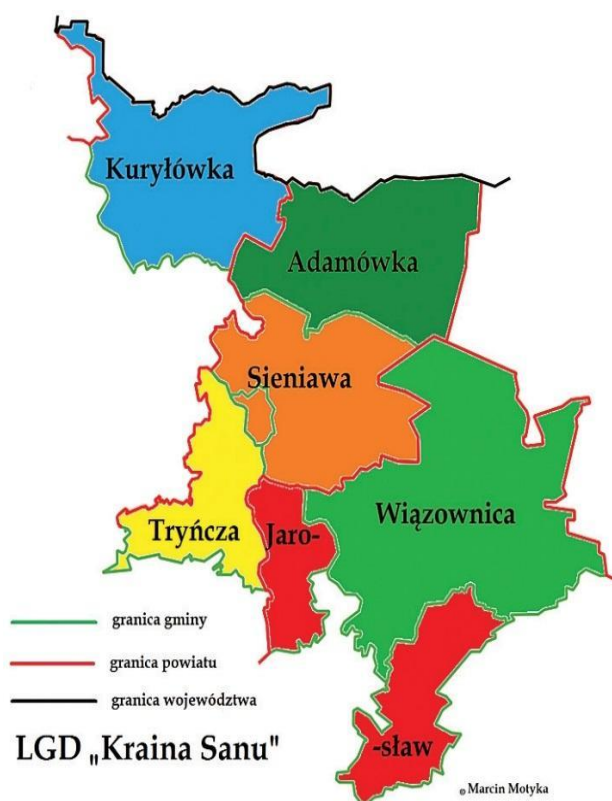
Lokalna Grupa Działania „Kraina Sanu” skupia w sobie sześć gmin położonych na terenie trzech niezależnych powiatów. Jest to położona w powiecie leżajskim Kuryłówka, dwie gminy należące do powiatu jarosławskiego: zlokalizowana w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego – gmina Jarosław oraz położona we wschodniej części województwa Wiązownica oraz 3 gminy z powiatu przeworskiego: Tryńcza, zlokalizowana w północno-wschodniej części powiatu przeworskiego, Sieniawa -położona w południowej części Kotliny Sandomierskiej i najmłodsza z nich Adamówka.

Łączna powierzchnia połączonych gmin obejmująca obszar zainteresowania LSR to 831m².

Pomimo widocznego rozproszenia terytorialnego wspomnianych powyżej gmin, zakres funkcjonowania obszaru LGD wyznaczono opierając się na wysokim stopniu spójności gmin, poczynając od przyrodniczego poprzez historyczny i kulturowy na ekonomicznym kończąc. Jednocześnie samo usytuowanie obszaru obejmującego LGD w pobliżu kluczowych dla regionu ośrodków miejskich jak Rzeszów, Przeworsk, Łańcut czy Leżajsk oraz bliskość ważnych węzłów komunikacyjnych ma znaczący wpływ na charakter i rozwój całego regionu.



Rysunek 1 Mapa obszaru LGD



Rysunek 2 GMINY WCHODZĄCE W SKŁAD LGD STOWARZYSZENIE "KRAINA SANU"

Warto zwrócić uwagę na fakt, iż gminy, które obejmuje obszar działania LSR zakwalifikowane są w przeważającej mierze jako gminy wiejskie, obszar miejski obejmuje zaledwie 7 km² przy 824 km² dla obszarów wiejskich. Ma to swoje odzwierciedlenie także, w rozmieszczeniu ludności, charakterystycznym dla obszaru, nawiązując do stanu ludności z 2013 roku, zauważyć można iż blisko 95,54 % ludności LGD zamieszkuje obszary wiejskie, pozostałe 4,46% to mieszkańcy miasta Sieniawa.

Ciekawą tendencję zaobserwować można w rozkładzie liczby ludności dla Gmin skonsolidowanych w LGD. Wg opracowania własnego Stowarzyszenia stworzonego na podstawie danych GUS całkowita liczba mieszkańców obszaru LGD w roku 2013 to 49 875 osób i ma ona tendencję malejącą w stosunku do stanu mieszkańców w roku 2009. Natomiast najnowsze dane statystyczne, zaprezentowane w poniższej tabeli wykazują niewielką tendencję rosnącą w kierunku stagnacji. W porównaniu dla danych z 2015 i 2020 roku na choć z niewielkim przyrostem ludności plasują się Jarosław (o 59) i Wiązownica (o 81), spadki odnotowano w gminach Adamówka (o 87), Sieniawa (o 9) oraz Tryńcza (o 76), zaledwie o 1 zwiększyła się liczba ludności w gminie Kuryłówka.

Ludność w gminach wchodzących w skład LGD						
Nazwa gminy/rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Jarosław (2)	13 169	13 174	13 192	13 202	13 213	13 228
Wiązownica (2)	11 662	11 685	11 705	11 692	11 715	11 743
Kuryłówka (2)	5 699	5 715	5 703	5 734	5 709	5 700
Adamówka (2)	4 112	4 096	4 081	4 074	4 057	4 025
Sieniawa (3)	7 031	7 049	7 022	7 008	7 041	7 022
Tryńcza (2)	8 422	8 436	8 459	8 461	8 491	8 498

Tabela 1 Ludność w gminach wchodzących w skład LGD „Stowarzyszenie Kaina Sanu”

Fundamentalną kwestią stanowiącą i opisującą poziom a zarazem zróżnicowanie rozwoju gmin należących do LGD, jest dochód podatkowy gmin na jednego mieszkańca, będący wyrazem zdolności dochodowej gmin.

Bezpośrednim wyznacznikiem zdolności dochodowej gmin jest wskaźnik dochodów podatkowych na jednego mieszkańca w gminie, czyli tzw. wskaźnik G, stanowiący podstawę do wyliczenia rocznych kwot części wyrównawczej subwencji ogólnej i wpłat. Zgodnie z ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, wskaźnik G dla każdej gminy oblicza się dzieląc kwotę dochodów podatkowych (z tytułu podatku od nieruchomości, podatku rolnego, podatku leśnego, podatku od środków transportowych, podatku od czynności cywilnoprawnych, podatku od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, wpływów z opłaty skarbowej, wpływów z opłaty eksploatacyjnej, udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych) za rok poprzedzający rok bazowy przez liczbę mieszkańców gminy.

Sięgając do danych zawartych w Zestawieniu Ministerstwa Finansów na dzień 31.12.2013 warto nadmienić, iż analizowane gminy należące do LGD "Kraina Sanu" , wypadają bardzo dobrze i wskaźnik ten jest minimalnie wyższy na tle średniej dla gmin całego województwa, która to wynosi 871, 94 przy 876,49 dla LGD (stan na IV kwartał 2013r) . Jak wykazało stowarzyszenie w LSR rozpiętość wskaźnika zawierała się pomiędzy 450 a 2300 zł , zaś w gminach LGD pomiędzy 550 a 1100.

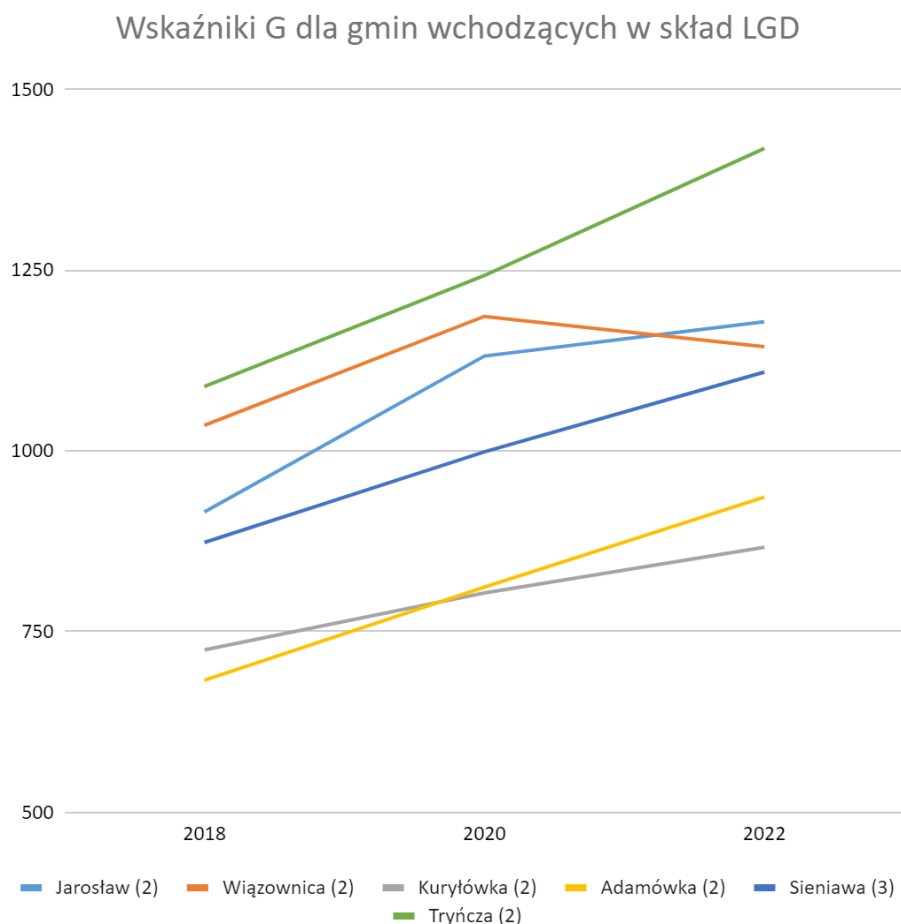
W przypadku LGD "Kraina Sanu", jak można zauważyć w poniższej tabeli, czynnik ten wzrastał zauważalnie w każdej gminie wchodzącej w skład grupy

Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD			
	2018	2020	2022
Jarosław (2)	915,59	1131,09	1178,55
Wiązownica (2)	1035,17	1185,85	1144,01
Kuryłówka (2)	724,8	803,52	866,67
Adamówka (2)	682,7	811,71	936,1
Sieniawa (3)	873,36	998,73	1108,95
Tryńcza (2)	1089	1242,51	1418,12

Tabela 2 Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD

Szczegółowa analiza wskaźnika G dla poszczególnych gmin, pozwala zauważyć już na pierwszy rzut oka, znaczącą różnicę w dochodach pomiędzy typowo rolniczą i najslabiej

zaludnioną gminą województwa podkarpackiego Kuryłówką a Tryńczą, także gminą rolniczą lecz lepiej skomunikowaną i zagospodarowaną przez blisko 300 podmiotów gospodarczych.



Wykres 1 Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD

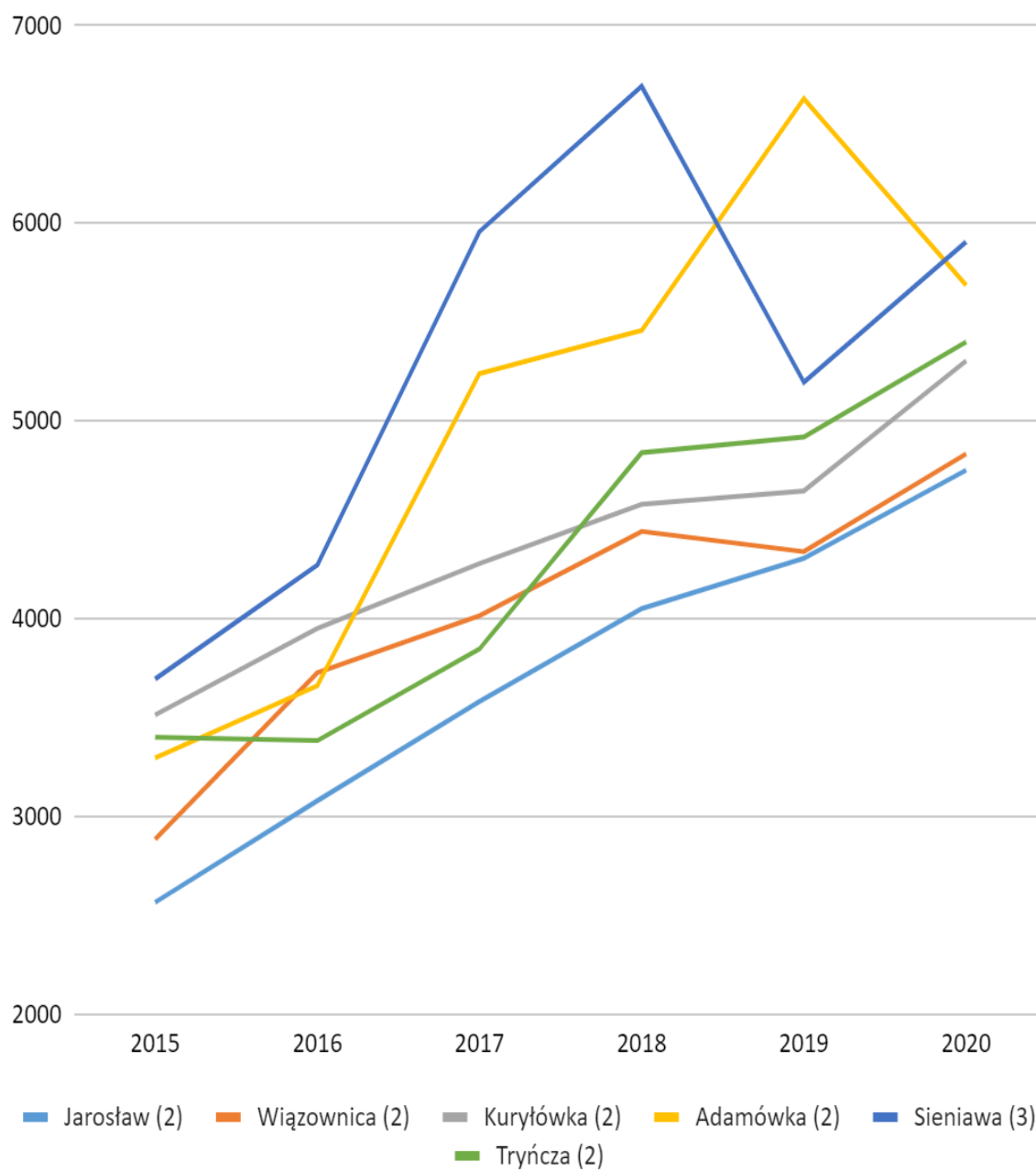
Kwestią bezpośrednio skorelowaną z dochodami gminy, są bezsprzecznie wydatki gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca, które w latach 2015 – 2020 rosły dynamicznie dla każdej z gmin włączonych w skład Krainy Sanu. Zdecydowanie największy wzrost odnotowały Gminy Adamówka (o 2390,42 zł względem roku 2015) oraz Sieniawa (o 2209,9 zł) i Jarosław (o 2184,77 zł), najmniejszy wzrost odnotowała gmina Kuryłówka (o 1789,96zł). Wydawać się może interesujące, iż wszystkie gminy odnotowały jednostajny wzrost wydatków na jednego mieszkańca, poza Adamówką, dla której kulminacyjny był rok 2019 po czym nastąpił znaczny spadek w 2020 roku, analogicznie sytuacja wyglądała dla gminy Sieniawa, przy czym kulminacją był tu rok 2018.

Niezależnie od proporcji wzrostu dochodów plasuje się wielkość wydatków gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca, tu zdecydowanie prym wiedzie wiejsko-miejska gmina Sieniawa z dochodem 5903,95 zł , tuż za nią plasują się odpowiednio: Adamówka (5685,35 zł) , Tryńcza (5398,57 zł) oraz Kuryłówka (5302,70zł) , oraz z najmniejszą kwotą Jarosław (4750,57 zł) i Wiązownica (4832,66zł). Szczegółowe dane obrazuje załączony poniżej wykres.

Wydatki gmin na 1 mieszkańca						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Jarosław (2)	2 565,80	3 078,82	3 580,65	4 050,28	4 304,37	4 750,57
Wiązownica (2)	2 884,68	3 725,64	4 014,55	4 440,10	4 338,99	4 832,66
Kuryłówka (2)	3 512,74	3 949,54	4 277,97	4 577,35	4 645,38	5 302,70
Adamówka (2)	3 294,93	3 659,97	5 238,62	5 457,19	6 628,38	5 685,35
Sieniawa (3)	3 694,05	4 270,61	5 955,53	6 691,14	5 194,53	5 903,95
Tryńcza (2)	3 399,59	3 382,99	3 846,45	4 838,62	4 918,23	5 398,57

Tabela 3 Wydatki gmin wchodzących w skład „Stowarzyszenie "Kraina Sanu"” w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2015-2020

Wydatki gmin na 1 mieszkańca



Wykres 2 Wydatki gmin wchodzących w skład „Stowarzyszenie „Kraina Sanu” w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Analizując dane porównawcze gmin w zakresie dochodów własnych, środków w budżecie gminy na finansowanie programów unijnych i wydatki ogółem (wszystkie dane w przeliczeniu na 1 mieszkańca celem zapewniania porównywalności) można stwierdzić, że najlepszą sytuację finansową ma gmina Kuryłówka notując dochody na 1 mieszkańca rzędu 1896,1 zł, zaś najgorszą gmina Wiązownica z dochodami na poziomie 1179,2 zł. Największe środki na finansowanie programów unijnych notuje gmina Adamówka, zaś najmniejsze gmina Jarosław. Wydatki wszystkich gmin zawierają się w przedziale pomiędzy 4700 zł a 5903 zł, przeliczając je na 1 mieszkańca. Szczegółowe dane prezentuje poniższa tabela.

Gmina	Lokaty gmin w województwie w poszczególnych kategoriach w roku 2020			
	Dochody własne budżetu gminy na 1 mieszkańca	Środki w budżecie gminy na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych [zł] na 1 mieszkańca	Wydatki ogółem na 1 mieszkańca	Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności
Jarosław (2)	1593,0	51,3	4756,7	708,0
Wiązownica (2)	1179,2	55,5	4819,9	709,0
Kuryłówka (2)	1896,1	504,6	5299,0	633,0
Adamówka (2)	1619,5	784,0	5692,4	621,0
Sieniawa (3)	1530,4	323,1	5902,3	632,0
Tryńcza (2)	2244,0	333,8	5404,3	613,0

Tabela 4 Sytuacja finansowa gmin LGD

Biorąc pod uwagę kwestie przedsiębiorczości, charakterystycznym dla tego obszaru, jest fakt, iż w strukturze przedsiębiorstw zdecydowanie przeważają, firmy małe i średnie, zatrudniające do 9 osób i należące do sektora w prywatnego.

Warto także zauważyć, co wykazuje LSR w zestawieniu stworzonym (na podstawie wpisów do rejestru regon w sekcji pkd 2007) iż we wszystkich gminach, które podlegały analizie, dominującą rolę pełnią przedsiębiorstwa zaliczane do sekcji G czyli, handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych (wyłączając motocykle) – 660 podmiotów, dopiero później budownictwo - 483, przetwórstwo przemysłowe 319 podmiotów. Dopiero o

8 miejsce zajęły , co wydawać się może ciekawe, biorąc pod uwagę w dużej mierze wiejski charakter gmin, rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo – 92 podmioty.

Biorąc pod uwagę powyższy rozkład struktury przedsiębiorstw, warto zauważyć iż generalna tendencja dla liczby osób pracujących na obszarze LGD jest wzrostowa, choć wzrosty były dosyć nieznaczne i zróżnicowane dla gmin wchodzących w skład LGD. Najwyższy wzrost liczby pracujących w latach 2015-2020 odnotowano w gminie Tryńcza – wzrost o 182 osoby, tuż za nią uplasowały się Sieniawa – o 168 osoby i Wiązownica – o 163 .

Wskaźniki wzrostu są pozytywne zarówno dla mężczyzn jak i dla Kobiety, z niewielkim wyjątkiem gminy Kuryłówka, dla której w latach 2015-2019 wskaźnik pracujących kobiet spadł o 45 osób.

Gmina	Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Jarosław (2)	1 410	1 543	939	1 095	471	448
Wiązownica (2)	697	860	408	457	289	403
Kuryłówka (2)	396	342	155	146	241	196
Adamówka (2)	332	448	210	287	122	161
Sieniawa (3)	798	966	348	481	450	485
Tryńcza (2)	559	741	327	493	232	248

Tabela 5 Pracujący w gminach wchodzących w skład „Stowarzyszenie Kaina Sanu”

Kolejnym parametrem diagnozującym lokalny rynek pracy , jest bez wątpienia stopa bezrobocia i liczba zarejestrowanych bezrobotnych, która wg danych zawartych w LSR była nieznacznie wyższa niż uśredniona stopa bezrobocia dla całego województwa podkarpackiego, było to 12,51 % w stosunku do 11,38%. Natomiast jak podkreślają autorzy raportu, bezrobocie było w stale malejącej tendencji.

Analiza struktury demograficznej ludności na obszarze objętym dzieleniem LGD wykazała iż, znaczącą przewagę w demografii społecznej ma ludność w wieku produkcyjnym , dla każdej z gmin, i było to około 65% całej populacji, oraz ludność w wieku przedprodukcyjnym – 21% populacji. Oba te wskaźniki, wykazują, iż w porównaniu z całym województwem podkarpackim, obszar LGD wypada nieznacznie lepiej, co pozwala sądzić iż zamieszkuje je społeczeństwo młode z dużym potencjałem i kapitałem rozwojowym dla obszaru. Zauważono także, iż należy podjąć natychmiastowe działania w celu zahamowania odpływu tych najbardziej pożądaných grup społecznych do większych ośrodków.

W latach 2015-2020 odnotowano spadek udziału bezrobotnych zarejestrowanych we wszystkich gminach należących do LGD, największy z nich należy do gminy Tryńcza, gdzie wyniósł 3,9 ale tuż za nią uplasowała się Adamówka ze spadkiem 3,8. Najmniej korzystna sytuacja miała miejsce w tym zakresie w gminie Sieniawa gdzie wskaźnik spadł o 2,3 . Warto natomiast zwrócić uwagę na fakt, iż spadek liczby bezrobotnych dotyczy grupy zarówno mężczyzn jak i kobiet, pomimo faktu, iż to właśnie kobiety dominowały wśród ogółu bezrobotnych.

Gmina	Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Jarosław (2)	10,0	8,3	9,5	7,2	10,6	9,4
Wiązownica (2)	9,5	7,6	9,6	6,3	9,4	9,0
Kuryłówka (2)	10,8	9,8	10,5	8,8	11,2	11,0
Adamówka (2)	9,8	6,0	7,6	4,8	12,4	7,4
Sieniawa (3)	9,1	6,8	7,8	5,7	10,7	8,2
Tryńcza (2)	13,4	9,5	12,2	6,8	14,9	12,9

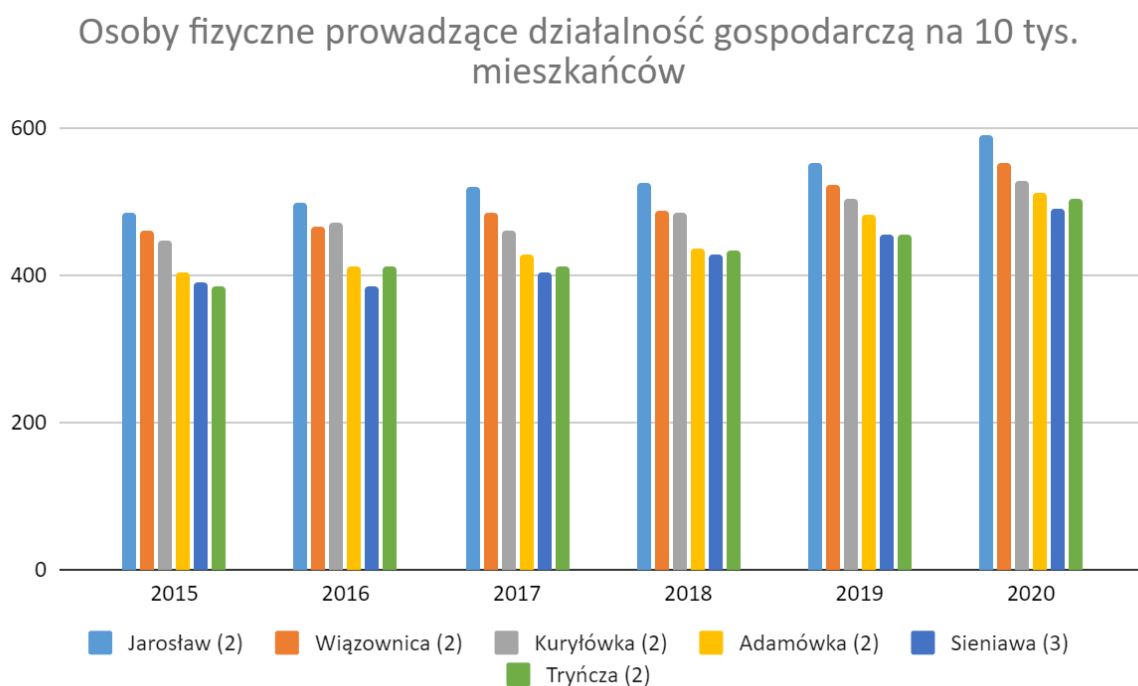
Tabela 6 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności według płci

Biorąc pod uwagę powyższe dane statystyczne, strukturę przedsiębiorstw, stale wzrastającą liczbę osób pracujących, warto zwrócić uwagę na połączoną z wymienionymi wcześniej liczbę osób fizycznie prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców.

Także w tym zakresie tendencja jest stale wzrostowa, prym wiedze gmina Jarosław w której 589 osób prowadzi działalność gospodarczą, tuż za nią plasują się Wiązownica (553 osoby) oraz Kuryłówka (528 osób).

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Jarosław (2)	484	498	519	526	553	589,00
Wiązownica (2)	461	466	485	488,00	522,00	553,00
Kuryłówka (2)	447	471	461	485	503	528
Adamówka (2)	404	413	429	437	483	512,00
Sieniawa (3)	391	386	404	427	454	491,00
Tryńcza (2)	386	411	411	434	455	504

Tabela 7 Osoby fizycznie prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców

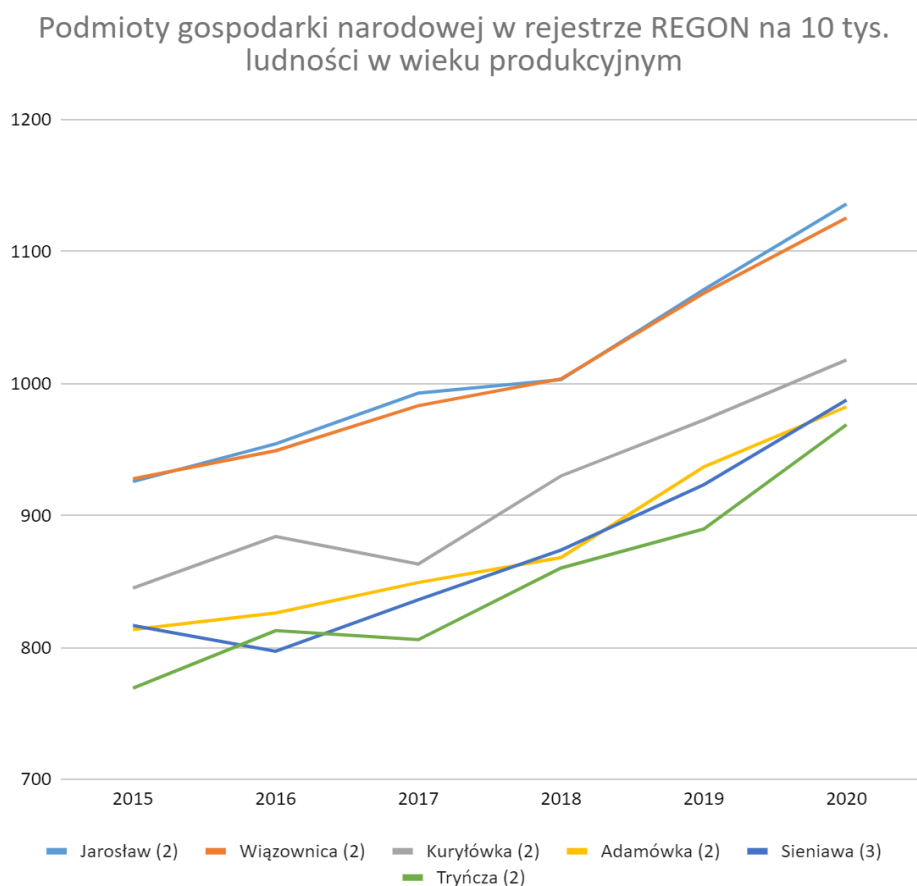


Wykres 3 Osoby fizycznie prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców

Jednocześnie, co niejako wynika z wszystkich powyżej przedstawionych danych odnotowanych w latach 2015-2020 liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze regon wzrastała dla wszystkich gmin wchodzących w skład LGD.

Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Jarosław (2)	925,70	954,30	992,70	1 002,90	1 071,10	1 136,00
Wiązownica (2)	927,80	949,10	983,20	1 003,50	1 068,40	1 125,50
Kuryłówka (2)	845,00	884,10	863,20	930,00	972,30	1 017,80
Adamówka (2)	813,60	826,20	849,20	868,10	936,80	982,30
Sieniawa (3)	816,70	797,10	836,10	873,80	923,30	987,50
Tryńcza (2)	769,2	812,7	805,9	860,20	889,70	968,80

Tabela 8 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys ludności w wieku produkcyjnym



Wykres 4 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys ludności w wieku produkcyjnym

Nawiązując do LSR stworzonej przez Stowarzyszenie "Kraina Sanu", warto nadmienić, iż obszar obejmujący gminy LGD jest wysoko uspołeczniony a mieszkańcy przejawiają wysoką aktywność społeczną, wyrażającą się także poprzez zakładanie wszelkiego rodzaju organizacji pozarządowych.

Wg przedstawionych danych, na terenie sześciu gmin zarejestrowano 62 stowarzyszenia, których członkowie skupiają się na promowaniu regionalnych wydarzeń lokalnych produktów, przekazują lokalne tradycje i aktywizują społeczności. Wśród nich działa oczywiście Stowarzyszenie "Kraina Sanu", którego to zasługą jest min duża ilość produktów lokalnych zgłoszonych na listę Produktów Tradycyjnych.

Liczne i szeroko zakrojone konsultacje społeczne i przeprowadzone na ich podstawie analizy pozwoliły wyróżnić i zidentyfikować grupy defaworyzowane, które określono jako szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR i wymagające wsparcia.

W przypadku gmin wchodzących w skład LGD Stowarzyszenie "Kraina Sanu" są to:

- osoby bezrobotne, ze szczególnym uwzględnieniem osób bezrobotnych długotrwale, jest to problem który wydaje się być jednym z najistotniejszych dla danej LGD, większość celów zogniskowana jest wokół jego rozwiązania i stworzenia podstaw dla pomocy nie mogącym znaleźć zatrudnienia bądź stworzeniu warunków do samozatrudnienia.

Realizacja celów strategicznych jest ukierunkowana głównie na ułatwienie różnicowania działalności, zakładanie przedsiębiorstw

- osoby w wieku produkcyjnym, będące absolwentami szkół i uczelni wyższych, wchodzący w okres uprawniający do zatrudnienia. Jest to znacząca grupa w ogólnej populacji ludności zamieszkującej miny LGD, o dużym potencjale i kapitale społecznym, tym niemniej zauważono znaczny odpływ

Biorąc pod uwagę ten potencjał, w ramach Sr zaplanowano liczne działania z zakresu rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw służące ich aktywizacji i tworzeniu nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla osób młodych, których sytuacja jest zagrożeniem dla rozwoju obszaru LGD

Trzecią i ostatnią grupą defaworyzowaną wskazaną w LSR są

- rodziny wychowujące dzieci , w szczególności te, wymagające pomocy ekonomicznej, są przyczyną dla której w ILSR zaplanowano działania zmierzające do promowania regionu, sportu, turystyki rodzinnej.

Warto w tym miejscu przyrzeć się rozkładowi ludności w gminach należących do LGD, co obrazuje poniższa tabela. W latach 2015-2020 daje się dostrzec spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym we wszystkich analizowanych gminach (z drobnym wyjątkiem w postaci wzrostu liczby osób w wieku produkcyjnym w gminie Tryńcza – o 74 osoby). Wzrasta natomiast liczba osób w wieku poprodukcyjnym, co świadczy o postępującym procesie starzenia się społeczeństwa.

Gmina	Ludność gmin w wieku:					
	Przedprodukcyjnym		Produkcyjnym		Poprodukcyjnym	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Jarosław (2)	2 633	2 531	8 404	8 248	2 132	2 449
Wiązownica (2)	2 412	2 327	7 491	7 392	1 759	2 024
Kuryłówka (2)	1 093	1 097	3 645	3 547	961	1 056
Adamówka (2)	814	687	2 581	2 545	717	793
Sieniawa (3)	1 356	1 257	4 616	4 496	1 059	1 269
Tryńcza (2)	1 730	1 648	5 304	5 378	1 388	1 472

Tabela 9 Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym

Mieszkańcy biorący udział we wspomnianych wyżej konsultacjach społecznych, zwrócili uwagę na istotny problem, niwelujący plusy wynikające z dobrej sytuacji demograficznej i przewagi stosunkowo młodej najliczniej reprezentowanej grupy demograficznej, mianowicie brak nowych miejsc pracy i konkurencyjności lokalnego rynku pracy sprzyja migracji ludności i odpływowi tej grupy społecznej.

Ten stan rzeczy doskonale obrazuje saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD prezentowane w liczbach w poniższej tabeli, jak widać wskaźniki są stosunkowo zróżnicowane.

Na przestrzeni lat 2015 – 2020 saldo dodatnie odnotowały trzy gminy, Wiązownica, Jarosław oraz Tryńcza, największe saldo ujemne odnotowała gmina Adamówka, zaraz za nią Sieniawa i Kuryłówka.

Spośród wymienionych wyżej, tylko gmina Sieniawa odnotowywała coroczne saldo ujemne.

Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD						
Nazwa gminy/rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Jarosław (2)	0*	-24	-16	-26	-1	27
Wiązownica (2)	0*	12	-22	-51	-2	29
Kuryłówka (2)	0*	-2	-18	21	-14	-6
Adamówka (2)	0*	-5	-12	4	-27	-27
Sieniawa (3)	0*	-5	-44	-29	-6	-14
Tryńcza (2)	0*	22	15	-23	5	17

Tabela 10 Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD

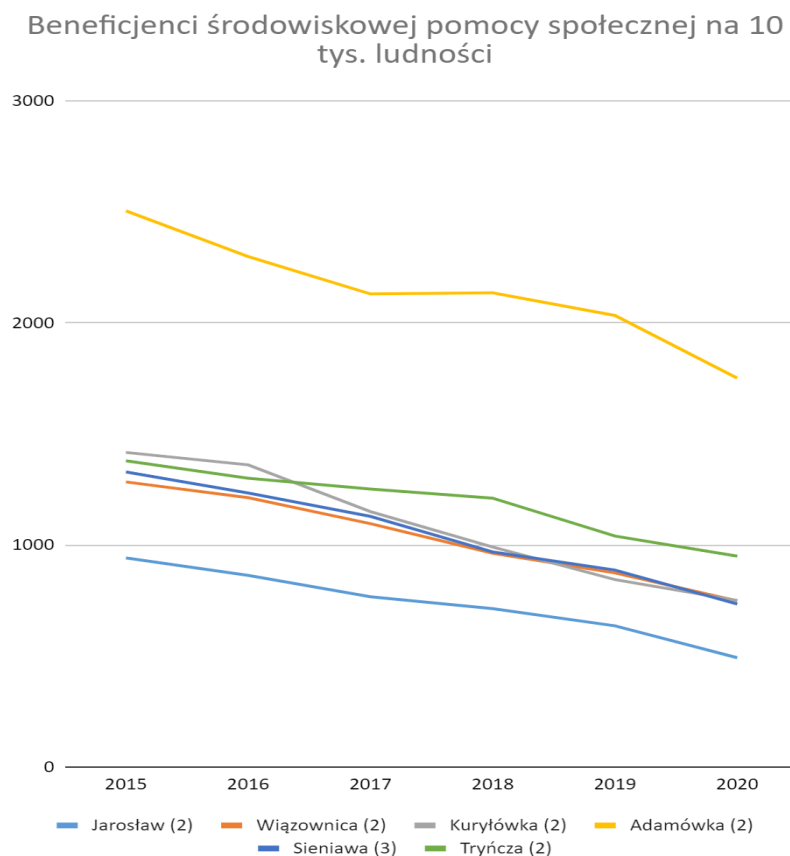
Nawiązując do danych przedstawionych w LSR z roku 2013, warto zauważyć iż głównym powodem udzielania pomocy i wsparcia dla rodzin wymagających pomocy jest przede wszystkim bezrobocie, ubóstwo oraz długotrwała lub ciężka choroba czy niepełnosprawność.

Zdecydowanie największa liczba beneficjentów pomocy społecznej zamieszkuje w gminie Adamówka, były to 1752 osoby w roku 2020, następne w kolejności gminy Tryńcza (950 osób) oraz pozostające na niemal tym samym poziomie Kuryłówka, Wiązownica i Sieniawa, wyróżnia się gmina Jarosław, w której najmniej osób korzystało z pomocy społecznej.

Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Jarosław (2)	942	863	767	713	636	492
Wiązownica (2)	1 284	1 213	1 096	963	874	748
Kuryłówka (2)	1 417	1 361	1 150	991	844	750
Adamówka (2)	2 505	2 299	2 131	2 136	2 034	1 752
Sieniawa (3)	1 329	1 234	1 129	969	887	734
Tryńcza (2)	1 379	1 301	1 252	1 211	1 040	950

Tabela 11 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

We wszystkich analizowanych gminach wchodzących w skład LGD, okresie od 2015 do 2020, można zauważyć stały spadek osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. Zdecydowanie na tym tle wyróżnia się gmina Adamówka, choć nadal to w tej gminie największa liczba osób korzysta z pomocy społecznej, również w niej spadek był najbardziej zauważalny, lecz tendencja ta zostaje utrzymana także w pozostałych gminach, co obrazuje poniższy wykres.



Wykres 5 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. Mieszkańców

Stworzona strategia LSR, zwraca uwagę na walory historyczne, dziedzictwo kulturowe i atrakcje turystyczne regionu, wydają się one mieć bardzo istotny wpływ na dalszy rozwój i funkcjonowanie LGD.

Autorzy raportu odwołują się do faktu, iż jest to obszar znakomity dla miłośników historii i kultury, z uwagi na fakt mieszania się na tym obszarze wielu kultur, polskiej, rzymsko-katolickiej, żydowskiej, niemieckiej i rosyjskiej. – kapliczki, cerkwie, kirkuty. Ta różnorodność podkreślana jest jako atut obszaru "Kraina Sanu"

Kolejnym atutem są lokalni twórcy oraz wytwórcy tradycyjnej żywności, małe gospodarstwa i małe firmy rodzinne, w tym LSR upatruje szansy na rozwój przedsiębiorczości, dziedzictwo kulinarne kreuje wizerunek regionu.

Jeśli chodzi o turystykę samą w sobie, warto nadmienić iż na obszarze gmin zlokalizowane są trzy obszary siedzi natura 2000, jest to Dolina dolnego sanu – łąki starorzeczna, siedliska ptaków i ryb, Rzeka San, wartościowy przyrodniczo odcinek rzeki, Starodub w Pełkiniach z rzadkimi roślinami.

Rozwój turystyczny regionu zbadany w latach 2016, 2018 i 2020 wskazuje na niewielką bazę noclegową. Najliczniejszą bazą noclegową w badanym okresie czasu dysponowała Wiązownica, lecz było to zaledwie 7 miejsc (dla 3ch w roku 2016 i 6 w 2018), była to zarazem Gmina w której w jako jedynej odnotowano wzrost tychże. Pozostałe Jarosław i Adamówka pozostały na tym samym poziomie, odpowiednio 2 i 1 miejsca noclegowe, Sieniawa i Tryńcza nie zapewniły żadnego miejsca noclegowego.

Nie ma obecnie jeszcze dostępnych danych za rok 2022, ale z obserwacji i analizy własnej LGD wynika, że w ostatnich dwóch latach baza noclegowa bardzo się rozwinęła. W Radawie powstało kilkadziesiąt obiektów świadczących usługi noclegowe typu domki letniskowe. Podobnie wygląda najnowszy stan bazy noclegowej w gminie Kuryłówka, gdzie powstało wiele miejsc wynajmu zlokalizowanych przy zalewie Ożanna.

Wnioskować można iż w ostatnich latach baza noclegowa w gminach obszaru LGD została mocno rozbudowana, co wskazuje na intensyfikację wykorzystywania walorów turystycznych regionu, co było celem również realizowanej strategii LSR. Można zatem stwierdzić, że możliwe jest przyczynienie się realizowanej strategii do wzrostu wykorzystania obszaru LGD pod kątem turystyki i rekreacji turystycznej.

Turystyczne obiekty noclegowe w gminach – stan w dniu 31 lipca poszczególnych lat			
Nazwa gminy/rok	2016	2018	2020
Jarosław (2)	2	2	2
Wiązownica (2)	3	6	7
Kuryłówka (2)	5	4	4
Adamówka (2)	1	1	1
Sieniawa (3)	1	1	0
Tryńcza (2)	0	0	0

Tabela 12 Turystyczne obiekty noclegowe w gminach – stan w dniu 31 lipca dla poszczególnych lat

Analiza pomysłów, diagnoza obszaru, liczne konsultacje społeczne oraz możliwości finansowe pozwoliły na wytypowanie jednego celu głównego oraz przypisanych do niego kilku celów szczegółowych.

W związku z faktem, iż jako główny problem na obszarze LGD , wyłonił się problem bezrobocia i małej ilości miejsc pracy, co w konsekwencji staje się przyczyną emigracji młodych osób, zdefiniowano najważniejszy cel strategii rozwoju lokalnego "Kraina Sanu", czyli

Wzrost zamożności mieszkańców przy równoczesnym zachowaniu stanu środowiska naturalnego .

Jak zauważono w strategii mieszkańcy regionu oczekują i zgłaszają chęci dla pozyskiwania wiedzy i doświadczenia z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej, tworzenia nowych miejsc pracy czy udziału w szkoleniach umożliwiających uzyskiwanie zewnętrznych środków pomocowych, celem jest ułatwienie im tego zadania i dostęp do tychże informacji.

Analiza SWOT przeprowadzona przez stowarzyszenie wykazała jednoznacznie, iż na obszarze działania LGD nie utworzono instytucji otoczenia biznesu oraz rynku pracy, pomimo iż poziom aktywności społecznej i zaangażowania znacząco wzrasta, mieszkańcy skarżą się na brak wiedzy i doświadczenia we wdrażaniu przedsięwzięć na rzecz rozwoju lokalnego.

Z drugiej strony zaobserwowano na badanym obszarze wzrastający potencjał organizacyjny i techniczny organizacji pozarządowych , a co za tym idzie pozyskiwanie zewnętrznych dofinansowań.

LSR wykazuje też braki w wyposażeniu obiektów kultury, rekreacji i sportu oraz brak liderów lokalnych organizacji , co jest w jakiś sposób skorelowane z niedostatecznym wykorzystaniem lokalnych zasobów przyrodniczych , słabo rozwiniętej infrastruktury turystycznej i co za tym idzie niskim poziomem zainteresowania regionem pod kątem turystycznym.

Powyższe problemy będące składową problemu ogólnego, pozwoliły a wyłonienie pięciu celów szczegółowych , które, których rozwiązanie w konsekwencji prowadzić ma do wykonania założeń planu LSR, są to :

- Różnicowanie działalności, zakładanie i rozwój małych przedsiębiorstw i tworzenie nowych miejsc pracy , w którego ramach zaplanowano dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla osób chcących rozpocząć działalność gospodarczą, subsydiowanie zatrudnienia, tworzenie nowych miejsc pracy i doposażenie miejsc pracy

- Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej i społecznej na obszarach wiejskich, gdzie założono skupienie się na poprawie infrastruktury turystycznej, sportowo rekreacyjnej, kulturalnej oraz budowa lub rozbudowa placów zabaw

- przeciwdziałanie skutkom zmian klimatycznych, ochrona powietrza i rozwój gospodarki niskoemisyjnej na obszarze działania LGD, w ramach którego zaplanowano edukacyjne imprezy plenerowe promujące ochronę środowiska i efektywność energetyczną

- budowanie społeczeństwa obywatelskiego oraz tożsamości lokalnej, w którego ramach zaplanowano największą i najszerzej zakrojoną akcję, związaną ze szkoleniami dla pracowników i organów LGD, wizyty studyjne w obszarze wzmacniania spójności społecznej i promowania dobrych praktyk. Niezwykle ważne w tym temacie, ma być indywidualne doradztwo w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację operacji, świadczone w biurze LGD , szkolenia dla grup defaworyzowanych i w końcu, w współpraca LGD z innymi podmiotami, w tym zagranicznymi w zakresie wykorzystania lokalnych zasobów przyrodniczych, kulturowych, historycznych.

- rozwój i promocja turystyki oraz dziedzictwa kulturowego obszaru LGD, w którym założeniem jest opracowanie wydruku i dystrybucji wydawnictw, folderów oraz innych materiałów promujących region, gadżetów promocyjnych, działania aktywizujące środowiska lokalne i promocję obszaru objętego LSR, w tym wspólna promocja produktów i usług lokalnych

5.2. Rzeczowy i finansowy postęp w realizacji LSR

Nim omówiony zostanie rzeczowy i finansowy postęp w realizacji LSR, warto zwrócić uwagę na zmiany w LSR, nie było ich wiele i miały głównie charakter korygujący i porządkujący. Wynikały przede wszystkim z konieczności dostosowania się do nowych przepisów prawnych i rozporządzeń, z faktu pozyskania nowych środków i tym samym potrzebą zwiększenia wskaźników lub korektami w budżecie wynikającymi np. z kursu euro. Istotne w tym zakresie były także korekty wynikające ze zwiększenia się liczby członków Stowarzyszenia LGD, czy zmiany w planie komunikacji oraz doprecyzowanie wskaźników.

Naborów w LGD Stowarzyszenie "Kraina Sanu" było dużo, wszelkie niezbędne informacje pojawiały się z odpowiednim wyprzedzeniem na stronach internetowych LGD oraz udostępniane za pomocą innych źródeł z których korzystało LGD , np. mediów społecznościowych.

Kolejną kwestią , której należy poświęcić uwagę jest to, w jaki sposób LGD Stowarzyszenie "Kraina Sanu" radziła sobie z realizacją celów wdrażanej strategii, należy się w tym wypadku odnieść do analizy postępu rzeczowego.

Realizacja wszelkich założonych projektów przebiega bardzo dobrze , wg wskazań szczególnym zainteresowaniem cieszyły się dotacje na zakładanie działalności gospodarczej, gdzie wniosków było najwięcej, udzielono ich 25 . Wprawdzie mniejszym zainteresowaniem cieszyło się subsydiowanie zatrudnienia i tworzenie nowych miejsc pracy polegających na rozwoju już istniejącego stanowiska, co prawdopodobnie związane było z koniecznością wprowadzenia wkładu własnego, dopiero w dalszej części ubieganiu się o zwrot poniesionych nakładów.

Bardzo dobre wskaźniki osiągnięto także w zakresie nowych/przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz placów zabaw, których zrealizowano łącznie 10 sztuk.

Wykonano wszystkie zaplanowane realizacje dotyczące projektów adresowanych do mieszkańców, takich jak edukacyjne imprezy plenerowe promujące ochronę środowiska oraz projekty podnoszące efektywność energetyczną czy wizyty studyjne w obszarze wzmacniania spójności społecznej i promowania dobrych praktyk. Na uwagę zasługuje fakt, że wiele wskaźników zostało znacznie przekroczonych jak chociażby Liczba osób przeszkolonych w zakresie ochrony środowiska - który to wskaźnik osiągnął poziom 820% wykonania. Szczegółowy postęp rzeczowy prezentuje tabela poniżej.

Część 2 Rzeczowa realizacja celów oraz przedsięwzięć w LSR														
Cel ogólny	Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Kod wskaźnika (dotyczy EFRROW)	Jednostka miary	Stan początkowy	Stan docelowy	Realizacja (%)	Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Kod wskaźnika (dotyczy EFRROW)	Jednostka miary	Stan docelowy	Realizacja (%)	
													U	P
1.0 Wzrost zamożności mieszkańców przy równoczesnym zachowaniu stanu środowiska naturalnego	w.1.1 Różnicowanie działalności, zakładanie i rozwój małych przedsiębiorstw i tworzenie nowych miejsc pracy	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	1.3	pełny etat średnioroczny	0	23	65,21%	1.1.1 Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla osób chcących rozpocząć działalność gospodarczą	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	1.1	szt.	25	76,00%	52,00%
								1.1.2 Subsydiowanie zatrudnienia, tworzenie nowych miejsc pracy i doposażanie	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	1.2	szt.	8	87,50%	62,50%

								miejsc pracy						
	w.1.2 Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej i społecznej na obszarach wiejskich	Liczba osób korzystających z nowej lub zmodernizowanej infrastruktury technicznej w zakresie włączenia społecznego		os.	0	300	588,00%	1.2.1 Poprawa infrastruktury turystycznej, sportowo-rekreacyjnej, kulturalnej	Liczba nowych/przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	2.4 2.5	szt.	9	100,00 %	55,55%
								1.2.2 Budowa lub rozbudowa placów zabaw	Liczba nowych/przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	2.4 2.5	szt.	1	300,00 %	300,00 %

	w.1.3 Przeciwdziałanie skutkom zmian klimatycznych, ochrona powietrza i rozwój gospodarki niskoemisyjnej na obszarze działania LGD	Liczba osób przeszkolonych w zakresie ochrony środowiska		os.	0	50	820%	1.3.1 Edukacyjne imprezy plenerowe promujące ochronę środowiska oraz efektywność energetyczną	Liczba wydarzeń/imprez adresowanych do mieszkańców	4.3	szt.	6	100,00 %	100,00 %

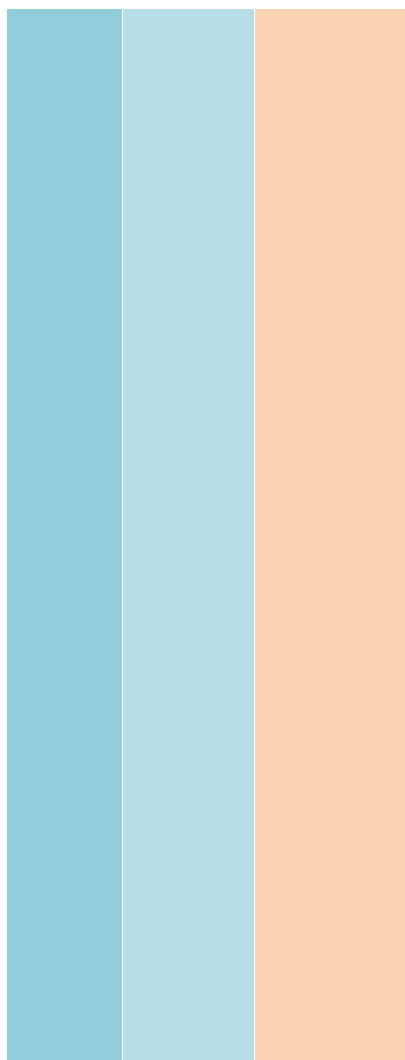
	w.1.4 Budowa nie społeczeństwa obywatelskiego oraz tożsamości lokalnej	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD		os.	0	25	96%	1.4.1 Wizyty studyjne w obszarze wzmacniania spójności społecznej i promowania dobrych praktyk	Liczba spotkań/wydarzeń	4.3	szt.	2	100,00 %	100,00 %
		Liczba osób przeszkolonych		os.	0	23	417,39%	1.4.2 Szkolenia dla pracowników biura LGD	Liczba szkoleń		szt.	7	185,70 %	185,70 %

		Liczba osób oceniających szkolenie jako adekwatne do oczekiwań		os.	0	23	369,56%	1.4.3 Szkolenia dla organów LGD	Liczba szkoleń		szt.	7	100,00 %	100,00 %
		Liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne i produkty lokalne	3.3	szt.	0	3	66.66%	1.4.4 Indywidualne doradztwo w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację operacji, świadczone w biurze LGD	Liczba osób/podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	4.2	szt.	100	272%	272%
								1.4.5 Szkolenia dla grup defaworyzowanych	Liczba szkoleń		szt.	1	100,00 %	100,00 %

							1.4.6 Współpraca LGD z innymi podmiotami w tym z partnerem zagraniczny m w zakresie wykorzystani a lokalnych zasobów: przyrodniczy ch, kulturowych, historycznyc h, turystycznyc h oraz produktów lokalnych	Liczba zrealizowany ch projektów współpracy międzynarod owej	3.2	szt.	2	50,00%	50,00%
		Liczba mieszkańc ów korzystają cych z siłowni		szt.	0	2000	106,20%	1.4.7 Współpraca LGD z innymi podmiotami w zakresie	Liczba zrealizowany ch projektów współpracy międzyregio nalnej	3.2	szt.	1	100,00 %

		zewnątrzn ych						wykorzystani a lokalnych zasobów przyrodniczy ch, turystycznyc h						
		Liczba wydanych materiałó w promocyjn ych (mapy)		szt.	0	5000	100,00%							
		Liczba siłowni na wolnym powietrzu		szt.	0	6	100,00%							
	w.1.5 Rozwój i promocja turystyki oraz dziedzict wa kulturow ego obszaru	Liczba osób biorących udział w inicjatywa ch na rzecz aktywizacj i społeczność		os.	0	300	234,66%	1.5.1 Opracowanie, wydruk i dystrybucja wydawnictw (folderów) oraz materiałów promujących region,	Liczba opracowanyc h materiałów, gadżetów, promocyjnyc h		szt.	1800	100,00 %	100,00 %

	LGD	ci lokalnej						gadżetów promocyjnych						
--	-----	-------------	--	--	--	--	--	--------------------------	--	--	--	--	--	--



	1.5.2 Działania aktywizujące środowiska lokalne	Liczba operacji		szt.	6	166,66 %	166,66 %
--	---	--------------------	--	------	---	-------------	-------------

		Liczba operacji aktywizujących środowiska lokalne		os.	0	6	116,66%							
		Liczba adresatów działań promocyjnych		os.	0	200	444,00%	1.5.3 Promocja obszaru objętego LSR, w tym wspólna promocja produktów i usług	Liczba operacji		szt.	6	116,66 %	116,66 %

		Liczba osób pozytywnie oceniających działania promocyjne LGD Stowarzyszenie „Kraina Sanu”	os.	0	300	145,33%	lokalnych	
--	--	---	-----	---	-----	---------	-----------	--

--	--

Tabela 13 Realizacja rzeczowa LSR

Podsumowując powyższe, można stwierdzić, iż nie ma większych obaw co do realizacji założonych wskaźników. Jedynym problemem może być fakt, iż zaplanowany budżet nie wystarcza na realizację wszystkich projektów, które są zgłaszane do LGD.

Zdaniem badanych pracowników LGD przebiegała bez większych problemów w przypadku budżetu. Środki były wydatkowane sukcesywnie, zaoszczędzone środki były przeznaczane na inne cele zgodnie z procedurami. W przypadku celu ogólnego odnotowano postęp finansowy na poziomie 58,18% realizacji wydatków budżetowych.

Szczegóły postęp w zakresie wydatkowania budżetu odnośnie poszczególnych celów szczegółowych oraz przedsięwzięć obrazuje poniższa tabela postępu finansowego.

Część 1															Finansowa realizacja celów oraz przedsięwzięć w LSR														
Cele ogólne						Cele szczegółowe						Przedsięwzięcia																	
Nazwa	Budżet w LSR [Euro]	Realizacja budżetu [Euro]	Realizacja budżetu [%]	Nazwa	Budżet w LSR [Euro]	Realizacja budżetu [Euro]	Realizacja budżetu [%]	Nazwa	Program / fundusz	Budżet w LSR [euro]	Pomoc przyznana		Pomoc wypłacona																
											Realizacja budżetu [euro]	Realizacja budżetu [%]	Realizacja budżetu [euro]	Realizacja budżetu [%]															
1.0 Wzrost zamożności mieszkańców przy równoczesnym zachowaniu stanu	2 183 090,00	1270168,7	58,18%	w.1.1 Różnicowanie działalności, zakładanie i rozwój małych przedsiębiorstw i	887843,97	446561,94	50,30%	1.1.1 Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla osób chcących rozpocząć działalność gospodarczą	PRO W 2014-2020	619372,21	317866,35	51%	295458,77	47,70%															

środowiska naturalnego				tworzenie nowych miejsc pracy				1.1.2 Subsydiowanie zatrudnienia, tworzenie nowych miejsc pracy i doposażanie miejsc pracy	PRO W 2014-2020	268471,76	214984,00	80,08%	151103,17	56,28%
				w.1.2 Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej i społecznej na obszarach wiejskich	702 590,52	403628,69	57,45 %	1.2.1 Poprawa infrastruktury turystycznej, sportowo - rekreacyjnej, kulturalnej	PRO W 2014-2020	680581,63	466518,96	68,55%	381619,80	56,07%
								1.2.2 Budowa lub rozbudowa placów zabaw	PRO W 2014-2020	22 008,89	22008,89	100,00 %	22 008,89 zł	100,00%

				w.1.3 Przeciwdziałanie skutkom zmian klimatycznych, ochrona powietrza i rozwój gospodarki niskoemisyjnej na obszarze działania LGD	6 000,00	6 000,00	100,00 %	1.3.1 Edukacyjne imprezy plenerowe promujące ochronę środowiska oraz efektywność energetyczną	PRO W 2014-2020	6 000,00	6000,00	100,00 %	6 000,00	100,00%
				w.1.4 Budowanie społeczeństwa obywatelskiego oraz tożsamości lokalnej	489840,00	324439,05	66,23%	1.4.1 Wizyty studyjne w obszarze wzmacniania spójności społecznej i promowania dobrych praktyk	PRO W 2014-2020	7 500,00	7500,00	100,00 %	7 500,00	100,00%
				1.4.2 Szkolenia dla				PRO W 2014-		3 500,00	1805,08	51,57%	1 805,08	51,57%

								pracownikó w biura LGD	2020						
								1.4.3 Szkolenia dla organów LGD	PRO W 2014- 2020	3 500,00	1200,09	34,29%	1 200,09	34,29%	
								1.4.4 Indywidualn e doradztwo w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację operacji, swiadczone w biurze LGD	PRO W 2014- 2020	339965,0 0	265832,0 7	78,19%	265832, 07	78,19%	
								1.4.5 Szkolenia dla grup defaworyzo wanych	PRO W 2014- 2020	375,00	375,00	100,00 %	375,00	100,00%	

							1.4.6 Współpraca LGD z innymi podmiotami w tym z partnerem zagraniczny m w zakresie wykorzysta nia lokalnych zasobów: przyrodnicz ych, kulturowych , historyczny ch, turystyczny ch oraz produktów lokalnych	PRO W 2014- 2020	10 000,00	10000,00	100,00 %	10 000,00	100,00%
--	--	--	--	--	--	--	---	---------------------------	-----------	----------	-------------	--------------	---------

							1.4.7 Współpraca LGD z innymi podmiotami w zakresie wykorzysta nia lokalnych zasobów przyrodnicz ych, turystyczny ch	PRO W 2014- 2020	125 000,00	37726,81	30,18%	37726,81	30,18%
							w.1.5 Rozwój i promocja turystyki oraz dziedzictw a kulturowe go obszaru LGD		96 815,51	89 539,02	92,48%		
							1.5.1 Opracowani e, wydruk i dystrybucja wydawnict w (folderów) oraz materiałów promujących h region, gadżetów promocyjny ch	PRO W 2014- 2020	5 250,00	5250,00	100,00 %	5250,00	100,00%

							1.5.2 Działania aktywizujące środowiska lokalne	PRO W 2014- 2020	21 101,27	19388,62	91,88%	9 551,52	45,27%
							1.5.3 Promocja obszaru objętego LSR, w tym wspólna promocja produktów i usług lokalnych	PRO W 2014- 2020	70 464,24	64900,40	92,10%	32 933,19	46,74%
RAZEM									144135 6,27			12283 64,39	
w tym PROW 2014 - 2020									144135 6,27		X	12283 64,39	X

5.4. Projekty współpracy

Istotnym elementem strategii rozwoju dla regionów wchodzących w skład LGD są bez wątpienia projekty współpracy, które w przypadku Stowarzyszenia "Kraina Sanu" mają solidne fundamenty we wcześniejszej działalności w tym zakresie. Stowarzyszenie w przedstawionym przez siebie raporcie, podkreśla, iż wielokrotnie w przeszłości przystępowało i z sukcesem wykonywało tego typu działania. Realizowało min projekt pn. „Nordic Walking Park Podkarpacie Centrum” we współpracy z dwiema innymi lokalnymi grupami działania, wiele z nich miało charakter innowacyjny.

Nadrzędnym celem jaki przyświeca przy dokonywaniu wyboru projektów współpracy, jak podkreśla Stowarzyszenie, jest min wykorzystanie i promocja lokalnych zasobów przyrodniczych, kulturowych i historycznych. Często też podkreślano rolę lokalnych inicjatyw i tradycji dziedzictwa kulinarnego, podkreślając jego rolę w kreowaniu wizerunku regionu.

LSR pierwotnie zakładało realizację trzech projektów, opartych na współpracy z innymi LGD w tym z Lokalną grupą działania „Z tradycja w Nowoczesność”, LGD Pogórze Dynowskie i partnerem zagranicznym. Projekt współpracy międzyregionalnej zakładał, iż głównym celem będzie przyczynienie się do podniesienia atrakcyjności turystycznej i kulturalnej obszaru trzech partnerskich LGD oraz zwiększenia aktywności i integracji społecznej grup odbiorców poprzez utworzenie siłowni na świeżym powietrzu. Projekt współpracy międzynarodowej zakładał promocję dziedzictwa kulturowego oraz kulinarnych produktów i usług lokalnych. Trzeci projekt, dodatkowy miał wykorzystywać lokalne zasoby przyrodnicze kulturalne i produkty lokalne, we współpracy z LGD Podgórze Przemysko Dynowskie.

Ostatecznie udało się wykonać i wprowadzić w życie dwa z trzech zaplanowanych projektów.

Projekt międzynarodowy zrealizowany we współpracy ze 4 wspólnotami z Węgier, o tytule **„W poszukiwaniu niecodziennych inspiracji do promocji obszarów”**, skupiał się na promocji obszaru partnerskich LGD poprzez organizację polsko- węgierskich wystaw, pokazów, produktów i usług lokalnych, publikację kulinarną i materiały reklamowe poszczególnych obszarów. Co istotne głównymi grupami do których skierowany był projekt byli przedsiębiorcy, mieszkańcy obszarów wiejskich, osoby starsze, kobiety i rodziny wychowujące dzieci czyli uczestnicy grup defaworyzowanych. Projekt aktywizował także lokalnych twórców, producentów i usługodawców, przyciągał turystów i wystawców.

Zrealizowano również projekt współpracy międzyregionalnej, „**Siłownie terenowe – aktywność, ruch i zdrowie**” , którego podstawowym założeniem było podniesienie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej, zwiększenie integracji społecznej oraz promocja obszaru 3 partnerskich LGD poprzez utworzenie i udostępnienie 29 obiektów siłowni zewnętrznych i organizację imprezy promującej. Podobnie jak poprzedni skierowany do grup defaworyzowanych i aktywizujący lokalne społeczności, wykorzystywał także elementy innowacyjne , mianowicie film nagrany z udziałem tłumacza języka migowego i instruktora, demonstrujący sposób używania zamontowanych na siłowniach urządzeń.

Należy tu podkreślić, iż projekty współpracy są mocną stroną Stowarzyszenia "Kraina Sanu", wykorzystując doświadczenia z lat przeszłych, znakomicie wytypowano cele i sposoby ich osiągnięcia, które w konsekwencji przyniosły wiele korzyści dla lokalnych społeczności oraz promocji regionu, jest to doskonała forma współpracy i współdziałania z innymi LGD, którą Stowarzyszenie wykorzystuje bardzo dobrze.

Tytuł projektu W poszukiwaniu niecodziennych inspiracji do promocji obszarów <i>Looking for Unusual Inspirations to Promote Areas</i> /LFUITPA/				
Informacje o projekcie				
Data rozpoczęcia: 10.04.2019 r		Data zakończenia, jeśli została zakończona, lub aktualny etap:	2019	
Charakter projektu:	krajowy	x międzynarodowy		
Czas trwania (planowanych) działań w miesiącach:		Całkowity budżet projektu (w zł):	110 000,00 zł	
		Udział finansowy LGD w którym prowadzona jest ewaluacja (w zł):	40 000,00 zł	
Kraje zaangażowane (dotyczy współpracy międzynarodowej)		Liczba partnerów (w podziale na krajowych i zagranicznych)	Krajowych:	3
			Zagranicznych :	1
Czy LGD, w którym prowadzona jest ewaluacja był partnerem wiodącym w tym projekcie współpracy?	X tak	☐ nie		
Opis projektu				
Proszę opisać korzyści dla: wzmocnienia kapitału społecznego, zachowania dziedzictwa lokalnego / rozwoju lokalnego / turystyki	Dla uczestników projektu	Dla uczestników projektu przede wszystkim Wystawa produktów i usług lokalnych na terenie Węgier była możliwością zaprezentowania swoich umiejętności i swoich wyrobów lokalnych, nawiązania współpracy między sobą. Wystawa produktów i usług lokalnych na terenie Polski również przyczyniła się do promocji lokalnych produktów.		

	Dla osób poza projektem	Możliwość poznania nowych inspiracji kulinarnych , nowych kultur jaki produktów lokalnych 4 partnerskich grup.
Proszę opisać, jakie projekt wykorzystuje zasoby przyrodnicze, historyczne, produktów lokalnych, kulturowych, turystycznych, inne	Przyrodnicze	Celem projektu była: „Promocja obszaru partnerskich LGD poprzez organizację polsko- węgierskich wystaw, pokazów produktów i usług lokalnych, publikację kulinarną i materiały reklamowe”.
	Historyczne	Operacja w zakresie działań realizowanych przez polskich partnerów projektu została zrealizowana poprzez cztery zadania: 1. Wystawa produktów i usług lokalnych na terenie Węgier; 2. Wystawa produktów i usług lokalnych na terenie Polski; 3. Promocja produktów lokalnych poprzez „Publikację kulinarną”; 4. Materiały promujące obszary partnerów; Wszystkie działania a w szczególności wydanie materiałów promujących wykorzystały zasoby przyrodnicze, historyczne, produktów lokalnych, kulturowych, turystycznych
	Produkty lokalne	
	Kulturowe	
	Turystyczne	
	Inne, jakie?	
Czy projekt dotyczył (angażował) grup/y defaworyzowanych/ej (wymienić jakie)	Skierowany był do grup defaworyzowanych określonych w LSR każdego z partnerów tj. przedsiębiorców, mieszkańców obszarów wiejskich, młodzieży, osób powyżej 50 r. ż., osób niepełnosprawnych, kobiet, rodzin wychowujących dzieci oraz przedsiębiorców, lokalnych twórców, producentów i usługodawców, a także przedsiębiorców i turystów.	

Proszę opisać innowacyjność projektu (jeśli dotyczy)		
Proszę opisać trwałość efektów projekt	Celem projektu była: „Promocja obszaru partnerskich LGD poprzez organizację polsko- węgierskich wystaw, pokazów produktów i usług lokalnych, publikację kulinarną i materiały reklamowe”.	
Osiągnięte wskaźniki		Liczba
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej	1
Inne uwagi dotyczące projektu		

Tytuł projektu <u>Siłownie terenowe – aktywność, ruch i zdrowie</u> STARIZ			
Informacje o projekcie			
Data rozpoczęcia: 06.07.2018 r		Data zakończenia, jeśli została zakończona, lub aktualny etap:	2019
Charakter projektu:	X krajowy	☐ międzynarodowy	
		Całkowity budżet projektu (w zł):	715 257,00 zł

Czas trwania (planowanych) działań w miesiącach:		Udział finansowy LGD w którym prowadzona jest ewaluacja (w zł):	155 907,00 zł	
Kraje zaangażowane (dotyczy współpracy międzynarodowej)		Liczba partnerów (w podziale na krajowych i zagranicznych)	Krajowych:	3
			Zagranicznych:	
Czy LGD, w którym prowadzona jest ewaluacja był partnerem wiodącym w tym projekcie współpracy?	☐ tak	x nie		
Opis projektu				
Proszę opisać korzyści dla: wzmocnienia kapitału społecznego, zachowania dziedzictwa lokalnego / rozwoju lokalnego / turystyki	Dla uczestników projektu	„Podniesienie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej, zwiększenie integracji społecznej oraz promocja obszaru 3 partnerskich LGD poprzez utworzenie i udostępnienie 29 obiektów siłowni zewnętrznych i organizację imprezy promującej”.		
	Dla osób poza projektem	Projekt rozszerzył ofertę sportową dla turystów i wzmocnił kapitał społeczny na obszarach objętych projektem		
Proszę opisać, jakie projekt wykorzystuje zasoby przyrodnicze, historyczne, produktów lokalnych, kulturowych, turystycznych, inne	Przyrodnicze	Folder informujący o projekcie który powstał w wyniku jego realizacji ukazał zdjęcia wybudowanych siłowni, opis ich lokalizacji w tym krótkie informacje o zasobach przyrodniczych, kulturowych i historycznych świadczących o atrakcyjności turystycznej obszaru.		
	Historyczne			
	Produkty lokalne			
	Kulturowe			
	Turystyczne			
	Inne, jakie?			

Czy projekt dotyczył (angażował) grup/y defaworyzowanych/ej (wymienić jakie)	Projekt realizowany w latach 2018- 2019. Skierowany był do mieszkańców i turystów z obszaru objętego projektem współpracy, a w szczególności do grup defaworyzowanych określonych w LSR każdego z partnerów tj. mieszkańców obszarów wiejskich, młodzieży, osób powyżej 50 r. ż., osób niepełnosprawnych, kobiet, rodzin wychowujących dzieci.	
Proszę opisać innowacyjność projektu (jeśli dotyczy)	Film nagrany z udziałem tłumacza języka migowego i instruktora, który zademonstruje sposób używania zamontowanych na siłowniach urządzeń i przekaże informacje niezbędne do prawidłowego ćwiczenia poszczególnych partii ciała. Tłumacz języka migowego pomoże zapewnić dostępność projektu dla grup defaworyzowanych oraz stworzył innowacyjność tego projektu	
Proszę opisać trwałość efektów projekt	Budowa siłowni terenowych. W ramach zadania zostało wybudowane 29 ogólnodostępnych siłowni terenowych pełniących funkcje rekreacyjne. Każda siłownia została wyposażona w urządzenia do wykonywania ćwiczeń, m.in.: Orbitrek, Biegacz, Twister, Motyl, Wioślarz, Wahadło, Ławka, Steper, Prasa ręczna, Wyciąg górny, Jeździec.	
Osiągnięte wskaźniki	Nazwa wskaźnika	Liczba
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy między regionalnej	1
Inne uwagi dotyczące projektu		

5.4 Działalność biura LGD

Działalność Biura LGD , odpowiedzialnego w dużej mierze za realizację wszystkich operacji niezbędnych do wdrożenia LSR, opiera się na osobach zaangażowanych w pracę na rzecz LGD "Kraina Sanu" od wielu lat. Ich praca była oceniana bardzo dobrze zarówno przez członków Rady, Zarządu jak i samych beneficjentów.

Istotną kwestią w pracy biura LGD było doradztwo dla osób zainteresowanych uzyskaniem pomocy LGD. Warto zwrócić uwagę na stale wzrastające wskaźniki dla liczby udzielanych porad oraz na fakt, iż zdecydowanie dominują porady udzielane indywidualnie w biurze - 253 osoby w roku 2022 oraz telefonicznie – 100 osób, co świadczyć może o tym, iż mieszkańcy chętnie korzystają z pomocy w formie doradztwa indywidualnego przez pracowników Biura LGD.

	Dane na dzień						
	31.12. 2016	31.12. 2017	31.12. 2018	31.12.2 019	31.12. 2020	31.12. 2021	31.03. 2022
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa w biurze	67	80	125	184	197	248	253
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa udzielonych telefonicznie	29	45	58	63	74	93	100
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa mailowo/ przez Internet	-	-	-	-	-	-	-
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa (suma wierszy powyżej)	96	125	183	247	271	341	353

Pracownicy Biura oraz innych organów, już posiadając bardzo duże doświadczenie w temacie pracy i wdrażania wszelkich programów, stale podnoszą swoje kwalifikacje uczestnicząc w wielu szkoleniach. Szkolenia obejmowały bardzo szeroki zakres działań informacyjnych, dotyczących umiejętności niezbędnych do prawidłowego wdrażania i realizacji działań wytycznych w LSR , jak również przygotowania procedur , wyboru wniosków, monitorowania stanu wykonania oraz współpracy z petentami. Szczegółowy wykaz szkoleń prezentuje tabela poniżej.

Szkolenia pracowników LGD w okresie od 1.01.2016

Data szkolenia	Temat szkolenia	Wykonawca szkolenia	Liczba przeszkolonych pracowników LGD
I kwartał 2016 r.	Fundusze Europejskie dla rozwoju wsi.		
23-25 maj 2016 Kraków	„Metodyka doradztwa dla potencjalnych wnioskodawców, wsparcie przy opracowaniu projektu, wniosku o przyznanie pomocy oraz biznesplanu”	Karolina Boba	1
II kwartał 2016 r.	Zasady wdrażania operacji określonych w Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność z dofinansowaniem PROW, w tym zasady przygotowania wniosku o dofinansowanie operacji oraz wniosku o płatność.		2
15-16 września 2016 r.	Szkolenia dotyczące omówienia dokumentów związanych z poddziałaniem 19.2 wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność objętego PROW na lata 2014-2020	Przedstawiciel departamentu PROW	2
25-26.09.2016 r. Kalnica	Szkolenie pt. ” Przygotowanie wniosków o przyznanie pomocy na operacje .w ramach poddziałania 19,.2”Wsparcie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW na lata 2014-2020	Jolanta Bartnik	2
25-26.01.2017 r.	Ocena Formalna wniosków w ramach PROW na lata 2014-2020, ze szczególnym naciskiem na weryfikację biznesplanów i	Przedstawiciel ODR w Boguchwale	1

	dokumentacji technicznej projektów inwestycyjnych		
I kwartał 2017 r.	Aspekt praktyczny wdrażania operacji w zakresie realizacji LSR. Dokumentowanie operacji, weryfikacja wniosków o płatność, wdrażanie operacji grantowych.		
18-19.05.2017 r Berezka	Przygotowanie wniosków o przyznanie pomocy na projekt grantowy w ramach poddziałania 19.2” Wsparcie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” , Przygotowanie wniosków o przyznanie pomocy w ramach poddziałania 19.3” przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania” objętego PROW oraz analiza procedury odwoławczej w ramach wsparcia o którym mowa w art.35 ust1.lit b rozporządzenia nr 1303/2013	Marzena Cieślak	2
28.12. 2017 r.	Animacja lokalna. Podejście teoretyczne i praktyczne.	Stowarzyszenie „"Kraina Sanu"" -LGD	2
I półrocze 2018 r.	Szkolenie dot. procedur wyboru i oceny operacji w ramach LSR		
18.06.2018 r	RODO warsztaty praktyczne	GOMAR S.C	3
28.06.2018 r.	Szkolenie dot. procedur wyboru i oceny granto biorców w ramach projektów grantowych.	Stowarzyszenie „"Kraina Sanu"" -LGD	3
14.12.2018 r.	Szkolenie dot. zasad ewaluacji i monitoringu		1
14-15.11.2018 r.	„Zasady wypełniania dokumentacji aplikacyjnej i rozliczeniowej „	Marzena Cieślak	2

28.06.2018 r	Szkolenie dot. procedur wyboru i oceny operacji w ramach LSR.		3
II półrocze 2019 r.	Szkolenie dot. zakresu aktualnie obowiązujących przepisów dot. wdrażania LSR	Gomar S.C.	2
28.06.2018 r.	Szkolenie dot. procedur wyboru i oceny operacji w ramach LSR	Stowarzyszenie „Kraina Sanu”-LGD	1
I półrocze 2020 r	Szkolenie dot. podsumowania procesu wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. Doświadczenia obszaru LGD .		
II półrocze 2020 r	Zasady opracowywania raportów ewaluacyjnych z procesu wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność		
I półrocze 2021 r	Efekty wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na obszarze Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie "KRAINA SANU". Podsumowanie i wstępna analiza porównawcza ze stanem z 2015 roku.	Marzena Cieślak	
II półrocze 2021 r	Przygotowanie do zamknięcia okresu wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.	Roman Łaniosz	
II półrocze 2021 r.	Szkolenie dot. zakresu aktualnie obowiązujących przepisów dot. wdrażania LSR	Roman Łaniosz	
Planowane	Podsumowanie procesu wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. Doświadczenia regionu.		

Planowane	Przygotowanie do zakończenia procesu wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. Dokumentacja i rozliczanie operacji.		
-----------	--	--	--

Szkolenia członków organów LGD w okresie od 1.01.2016 do (proszę wpisać datę aktualizacji danych)

Data szkolenia	Temat szkolenia	Wykonawca szkolenia	Liczba przeszkolonych członków zarządu	Liczba przeszkolonych członków rady
II kwartał 2016 r.	Zasady wdrażania operacji określonych w Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność z dofinansowaniem PROW, w tym zasady przygotowania wniosku o dofinansowanie operacji oraz wniosku o płatność.	Marzena Cieślak		
23-25 maja 2016 r.	„Metodyka doradztwa dla potencjalnych wnioskodawców, wsparcie przy opracowaniu projektu, wniosku o przyznanie pomocy oraz biznesplanu”			1
I kwartał 2017 r.	Aspekt praktyczny wdrażania operacji w zakresie realizacji LSR. Dokumentowanie operacji, weryfikacja wniosków o płatność, wdrażanie operacji grantowych.	Marzena Cieślak		
II półrocze 2017 r.	Animacja lokalna. Podejście teoretyczne i praktyczne.	Stowarzyszenie „Kraina Sanu”-LGD	7	6
28.06.2018 r.	Szkolenie dot. procedur wyboru i oceny operacji w ramach LSR	Stowarzyszenie „Kraina Sanu”-LGD		5

28.06.2018	Szkolenie dot. procedur wyboru i oceny grantów biorców w ramach projektów grantowych.	Stowarzyszenie „Kraina Sanu”-LGD		5
18.06.2018r. Jarosław	RODO – warsztaty praktyczne	GOMAR s.C	7	8
II półrocze 2018 r.	Szkolenie dot. zasad ewaluacji i monitoringu	Stowarzyszenie „Kraina Sanu”-LGD		6
21.06.2019 r.	Szkolenie dot. procedur wyboru i oceny operacji w ramach LSR.			6
13-14.06.2019 r.	Szkolenie dot. zasad ewaluacji i monitoringu	Marzena Cieślak		
I półrocze 2020 r.	Szkolenie dot. podsumowania procesu wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. Doświadczenia obszaru LGD .	Marzena Cieślak		
II półrocze 2021 r.	Szkolenie dot. zakresu aktualnie obowiązujących przepisów dot. wdrażania LSR	Roman łąniosz		

Istotnym z punktu widzenia podejmowanych działań związanych z tworzeniem nowych kanałów informacyjnych i ulepszaniem zastanych jest opinia mieszkańców gmin obszaru LGD na temat tego, czy były one efektywne i dobrze ukierunkowane. Aby dokonać analizy tego czynnika, zadano pytania badawcze 101 osobom i poproszono ich o ewaluację stwierdzeń odpowiadając na pytania, tak, trudno powiedzieć i zdecydowanie tak.

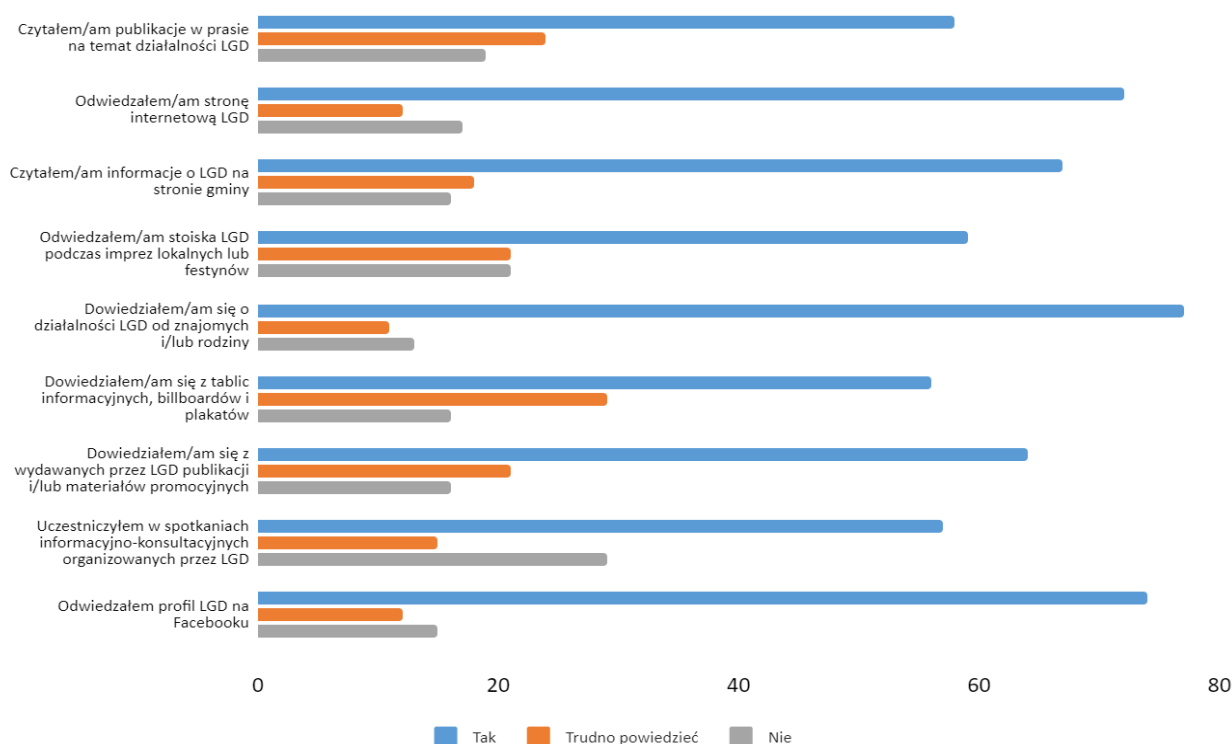
Analiza poniższego wykresu pozwala ocenić, iż przygotowany w LSR plan komunikacji zdecydowanie spełnił swoje zadanie. Największa liczba respondentów z obszaru LGD objętych udziałem w badaniu stwierdziło, iż o działalności LGD dowiedziało się ze strony internetowej, drugi w kolejności skuteczności był profil Stowarzyszenia prowadzony w mediach społecznościowych, w tym wypadku na Facebooku. Równie dużo badanych odwiedziło, stronę internetową stworzoną, prowadzoną i informującą o działalności LGD.

Dominacja trzech powyższych wskaźników, pozwala potwierdzić, iż korzystanie z kanałów wirtualnej komunikacji wydaje się być w tym wypadku najbardziej efektywne i mające największe zasięgi.

Poza wymienionymi powyżej, równie istotną rolę odegrały informacje o LGD publikowane na stronie Gminy, publikacje i materiały wydawane przez LGD oraz informacje przekazywane w trakcie lokalnych imprez i festynów, fakt ten wskazało ponad 60% respondentów.

Najmniejsza, choć i tak bardzo dużą skuteczność miały wskazane przez badanych billboardy i plakaty informacyjne oraz spotkania informacyjno-konsultacyjne organizowane przez LGD, ponad 50% z ankietowanych 101 osób wskazało te czynniki.

W jaki sposób docierały do Pana/i informacje dotyczące LGD? (N=101)



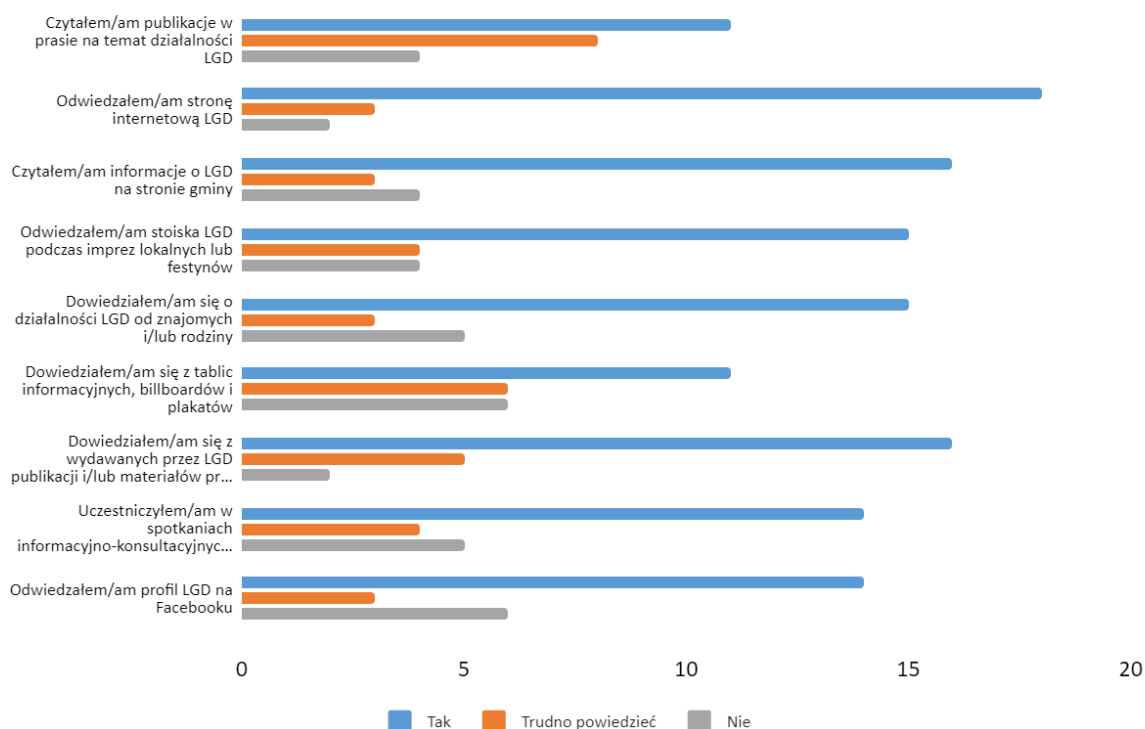
Wykres 6 Metody docierania informacji o LGD Stowarzyszeni "Kraina Sanu" do mieszkańców obszaru

W kontekście wyzwań komunikacyjnych i celowości podejmowanych działań , warto zwrócić uwagę na fakt, w jaki sposób informacje o naborach wniosków docierały do potencjalnych beneficjentów i zainteresowanych.

Wnioskując na podstawie danych zawartych na poniższym wykresie, stwierdzić można, iż prym ponownie wzięła strona internetowa LGD, za pośrednictwem której 19 spośród 20 osób dowiedziało się o planowanych naborach. Sieć internetowa jest więc ponownie najlepszym i najbardziej wydajnym kanałem informacyjnym.

Odpowiednio 16 osób wskazało, iż najbardziej efektywnym dla nich źródłem komunikacji były informacje zamieszczane na stronach Gminy oraz materiały i publikacje wydawane przez LGD. Niemniej istotne okazały się stoiska LGD rozstawiane podczas lokalnych festynów czy informacje zasięgnięte od znajomych i rodziny (15 osób) oraz spotkania informacyjno-konsultacyjne i profil społecznościowy na Facebooku (14)

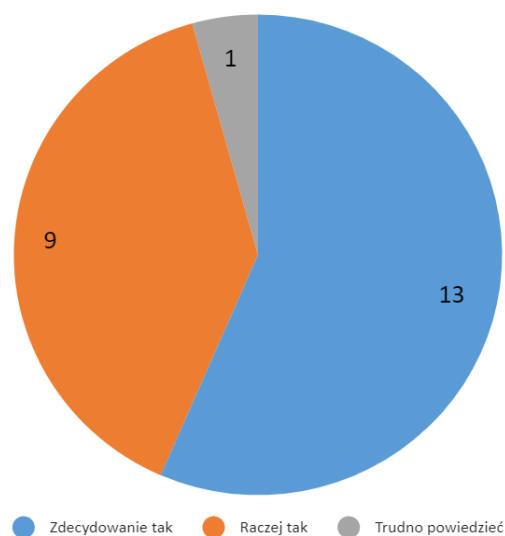
W jaki sposób docierały do Pana/i informacje o naborze wniosków w LGD? (N=23)



Wykres 7 Metody docierania informacji o naborach LGD Stowarzyszeni "Kraina Sanu" do potencjalnych beneficjentów

Bezpośrednio powiązane z faktem, w jaki sposób informacje dotyczące działania LGD docierały do mieszkańców gmin objętych badaniem jest informacja o tym, w jakim i czy wystarczającym stopniu LGD informowała o możliwości pozyskiwania środków, obrazuje to poniższy wykres.

Czy LGD w wystarczającym stopniu informowała o możliwości pozyskania środków? N=23

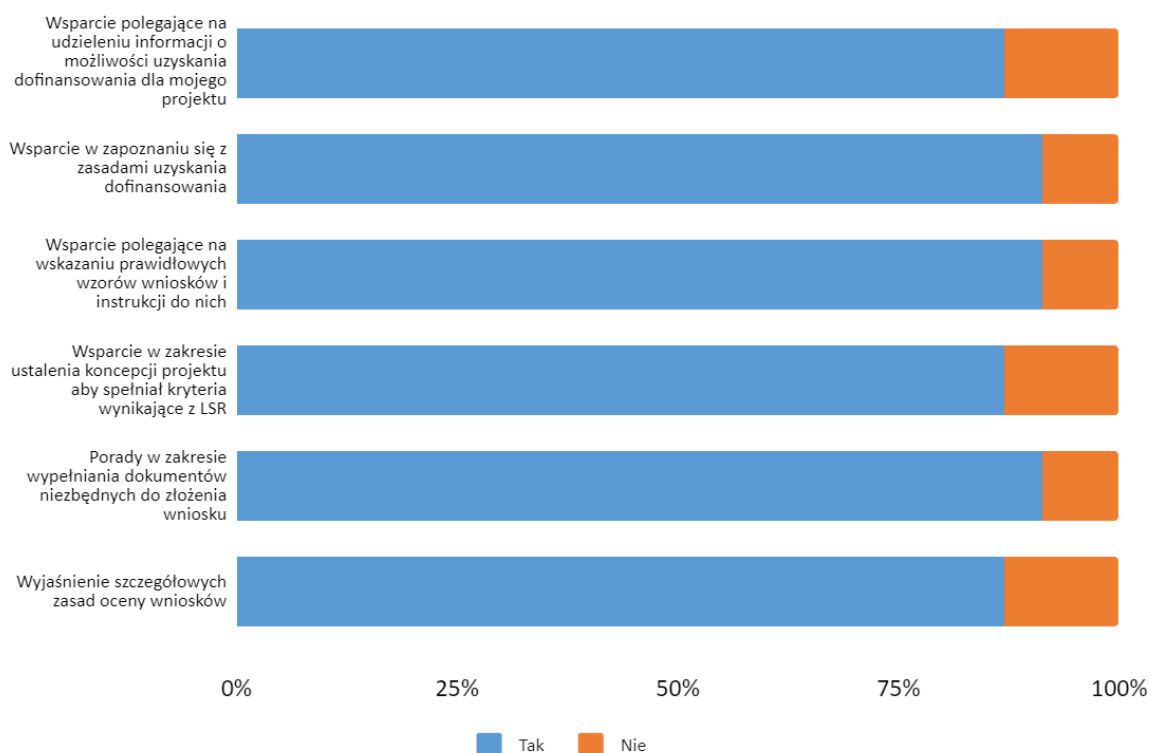


Wykres 8 Ocena sposobu informowania LGD o możliwości pozyskania środków

Ankietowani beneficjenci zdecydowanie pozytywnie oceniają działalność biura LGD w zakresie informowania o możliwości pozyskania środków, 22 spośród 23 ankietowanych wybrało odpowiedź „zdecydowanie tak” lub „raczej tak”, pojedyncza odpowiedź „trudno powiedzieć” pozwala stwierdzić, iż Biuro LGD jest oceniane bardzo dobrze.

Mieszkańcy korzystający z pomocy Biura wskazują, iż bardzo chętnie korzystali z konsultacji z wyszkolonymi pracownikami, przeprowadzono ankietę sprawdzającą pośród 23 osób, ponad 80 procent z nich wskazało, iż udzielono im porady w zakresie wypełniania dokumentów niezbędnych do złożenia wniosku czy wsparcia w zapoznaniu się z zasadami uzyskania dofinansowania. Znaczna większość ankietowanych zwracała się do pracowników Biura, także w sprawie wsparcia polegającego na udzieleniu informacji o możliwości uzyskania dofinansowania dla projektu oraz wyjaśnienia szczegółowych zasad oceny wniosków.

Proszę wskazać, w jakim zakresie korzystał/a Pan/i ze wsparcia ze strony LGD na etapie składania wniosku? (N=23)



Wykres 9 Zakresy wsparcia beneficjentów

Ci sami respondenci poproszeni o ocenę wsparcia udzielonego przez LGD na różnych etapach prowadzenia operacji, zdecydowanie stwierdzili, iż zakres udzielonych porad spełnił ich oczekiwania (22 osoby) a udzielone porady były przydatne (21 osób) , zaledwie jedna osoba nie była zadowolona ze współpracy z Biurem.

Bardzo wysoko oceniono przygotowanie merytoryczne doradców oraz przydatność udzielanych przez nich porad, wysokie wskaźniki osiągnięto na każdym etapie realizacji projektu Poczynając od składania wniosków poprzez etap realizacji operacji kończąc, na etapie rozliczania.

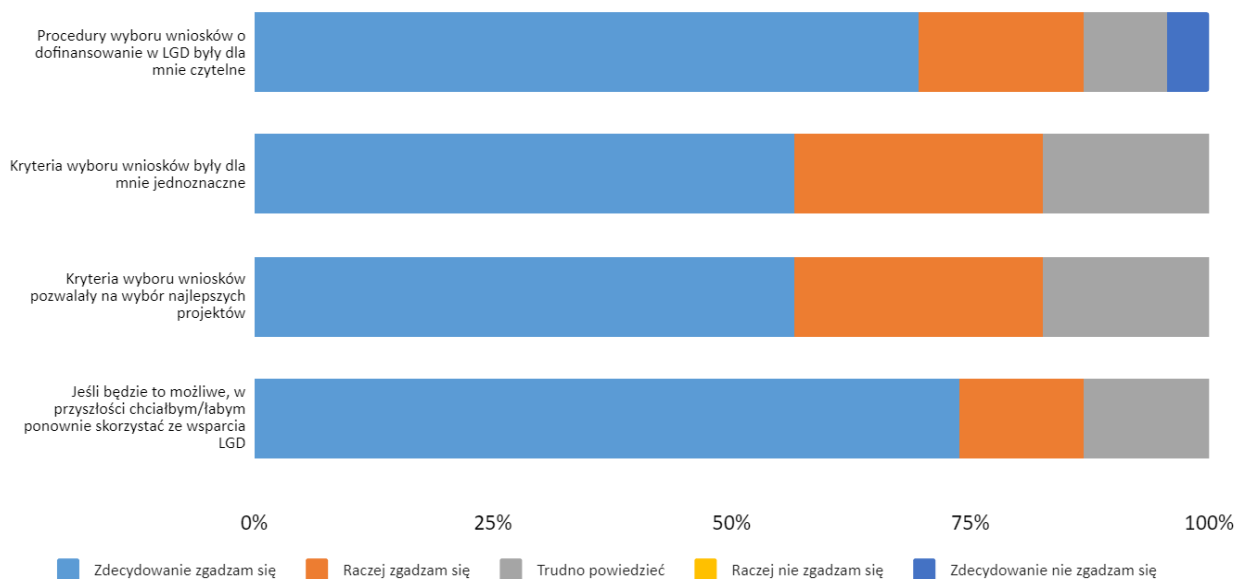
Zdecydowana większość ankietowanych mieszkańców, którzy skorzystali z porad Biura stwierdza, iż chętnie w przyszłości ponownie skorzysta z pomocy pracowników LGD.

Warto zwrócić uwagę na fakt, iż choć większość z 23 ankietowanych przyznaje, iż procedury wyboru wniosków o dofinansowanie w LGD były dla nich czytelne, ale pojawiły się również oceny negatywne. Jest to więc bez wątpienia pole, na którym należałoby wiele poprawić, aby ta forma była bardziej zrozumiała i przystępna dla ubiegających się o wsparcie.

Powyższe konkluzje doskonale obrazują poniższa tabela i wykres

Ocena wsparcia udzielonego beneficjentowi przez LGD na różnych etapach prowadzenia operacji								
		Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie	N
Etap składania wniosku	Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	18	4	0	0	0	1	23
	Udzielone porady były przydatne	19	2	1	0	1	0	23
	Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	16	5	0	1	0	1	23
Etap realizacji operacji	Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	19	3	0	0	0	1	23
	Udzielone porady były przydatne	18	4	0	0	0	1	23
	Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	17	5	0	0	0	1	23
Etap rozliczania operacji	Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	17	4	1	0	0	1	23
	Udzielone porady były przydatne	17	5	0	0	0	1	23
	Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	19	2	1	0	0	1	23

Proszę ocenić poniższe stwierdzenia dotyczące składania i realizacji projektu przy wsparciu LGD (N=23)



Wykres 10 Ocena składania i realizacji projektów przy wsparciu LGD

5.5 Zmiany na obszarze objętym LSR w ocenie członków lokalnej społeczności

Podstawowe założenia strategii rozwoju lokalnego LGD Stowarzyszenie "Kraina Sanu" opierają się przede wszystkim na wspomaganiu wzrostu zamożności mieszkańców, a co za tym idzie budowaniu zaplecza dla nowych przedsiębiorstw i inicjatyw społecznych, które proces ten mają stymulować.

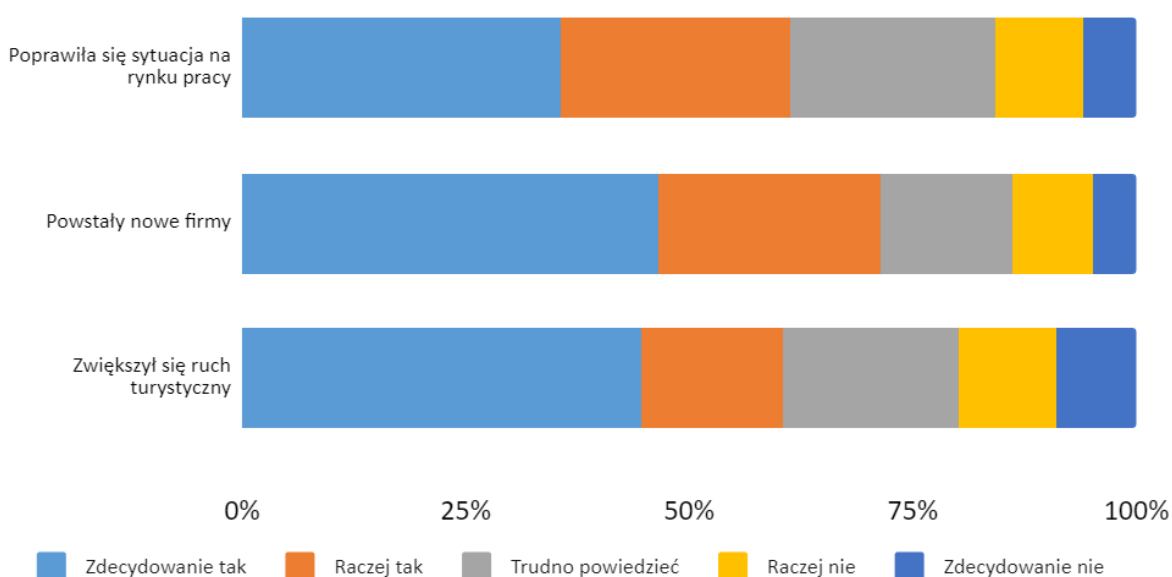
Wszystkie podejmowane w ramach planu działania miały swoją genezę między innymi w wywiadach i analizach potrzeb mieszkańców, warto zatem sięgnąć po ich opinie, w ocenie jak widoczne są dla nich zmiany w danych dziedzinach.

Jedną z najistotniejszych i najbardziej rozbudowanych kwestii w kontekście celów wyznaczonych przez LSR, jest niewątpliwie przedsiębiorczość, poniższy wykres obrazuje wyniki ankiety, która przeprowadzono wśród 101 mieszkańców, którym zadano pytanie jak oceniają zmiany dotyczące przedsiębiorczości na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat. Ankietowanym zadano trzy pytania, stosunkowo najbardziej niejednoznaczne odpowiedzi padły w odpowiedziach na pytanie : Czy poprawiła się sytuacja na rynku pracy , wprowadzie ilość odpowiedzi „zdecydowanie tak” przeważa, lecz niewiele mniej osób wybrało odpowiedź „ raczej tak” i „trudno powiedzieć”. Nie można zatem stwierdzić iż wg opinii mieszańców sytuacja ta poprawiła się jednoznacznie , a badani nie koniecznie dostrzegają zmiany, o jakich

mowa była przy okazji opisywania danych Głównego Urzędu Statystycznego. Nieznacznie lepiej wyglądają wskaźniki w dwóch kolejnych pytaniach, „Czy powstały nowe firmy” oraz Czy zwiększył się ruch turystyczny.

Dla pierwszego pytania około 50 % respondentów wybrało odpowiedź zdecydowanie tak, niewiele mniej raczej tak, bardzo niewielka grupa badanych była zupełnie przeciwnego zdania i nie zauważyła pozytywnych zmian w tym kierunku. Stosunkowo dużo badanych odpowiedziało „raczej tak” lub „trudno powiedzieć” na pytanie o zwiększenie się ruchu turystycznego, co dowodzi, iż zmiany w tym kierunku nie były mocno zauważalne dla mieszkańców.

Czy w gminie, w której Pan/i mieszka zaszyły w ciągu ostatnich 5 lat wymienione poniżej zmiany? (N=101)



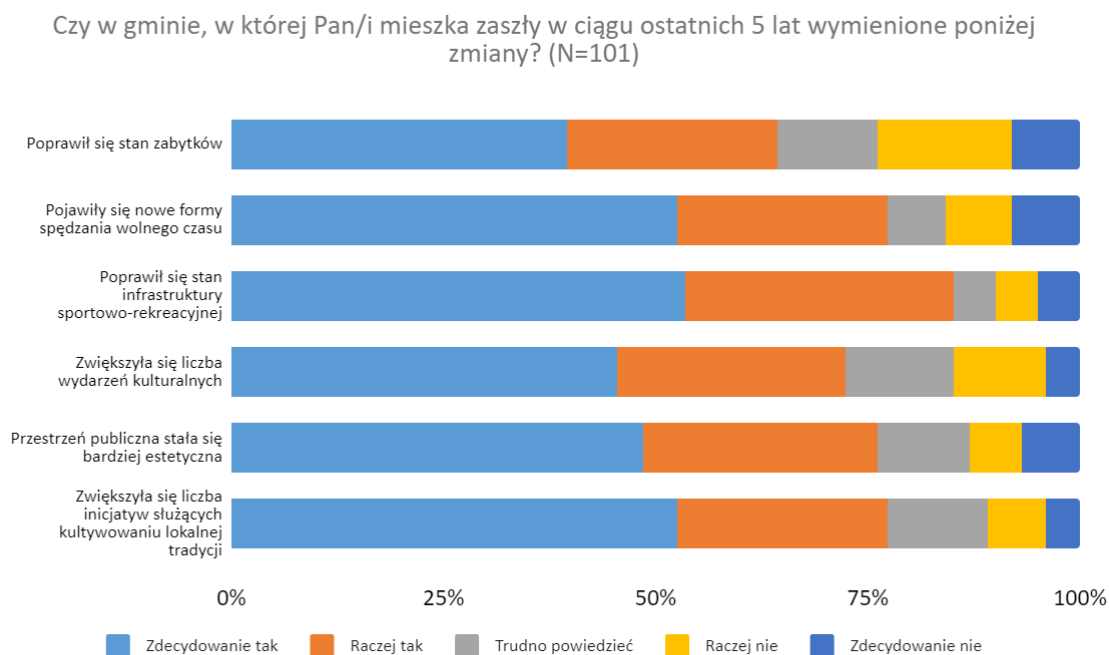
Wykres 11 Ocena zmian dotyczących rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat

Wzrost atrakcyjności zamieszkiwanego obszaru a tym samym zastopowanie odpływu młodych ludzi, jest jednym z celów powiązanych, w tym celu podejmowano liczne działania z zakresu nowych inicjatyw kulturalnych, rozbudowywania możliwości rekreacji dla turystów i rodzin wychowujących dzieci, które wskazano jako jedną z grup defaworyzowanych.

Zapytano więc ponownie mieszkańców LGD, jak oceniają zmiany w zakresie kultury i rekreacji. Dokonując analizy 101 ankiet, zauważyć można iż, ankietowani zdecydowanie zauważają poprawę sytuacji w tym aspekcie, spośród przebadanych ponad połowa z nich stwierdza, iż pojawiły się nowe formy spędzania czasu, poprawił się stan infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz zwiększyła się liczba inicjatyw służących kultywowaniu lokalnej tradycji. Niewiele mniej osób, stwierdziło, iż przestrzeń publiczna zdecydowanie stała się bardziej estetyczna, lecz jednocześnie prawie tak samo liczna była grupa osób, które odpowiedziały na to pytanie „raczej tak” oraz „trudno powiedzieć”.

Najniższe oceny odnotowano w kwestii poprawy stanu zabytków i estetyki publicznej, w tym wypadku rozkład głosów rozłożył się w kierunku raczej tak, trudno powiedzieć a nawet raczej nie, co dowodzi, iż mieszkańcy nie zauważyli znaczących zmian i jednocześnie wskazuje obszar w którym należy podjąć więcej działań.

Przedstawione powyżej wnioski obrazuje poniższy wykres

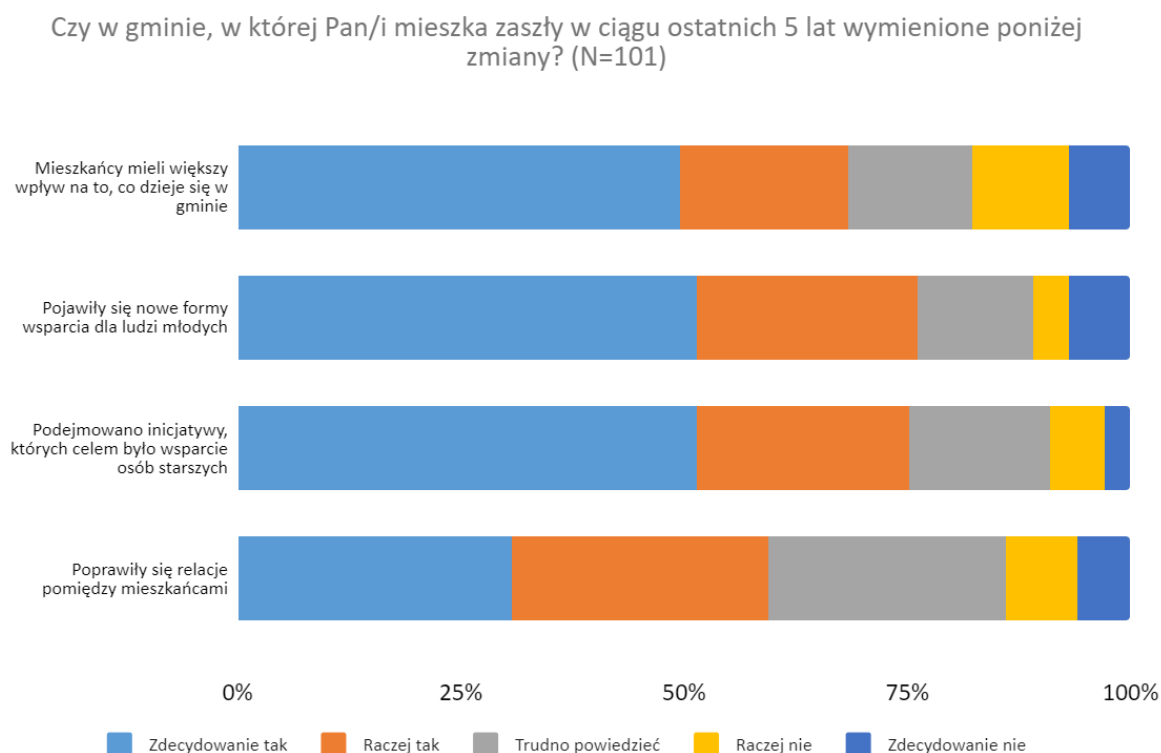


Wykres 12 Ocena zmian dotyczących kultury i rekreacji na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat

Badani mieszkańcy zamieszkujący obszar LGD w przeważającej mierze zdecydowanie dobrze oceniają inicjatywy i formy wsparcia podejmowane na rzecz

ludzi młodych, wskazanych jako jedna z grup defaworyzowanych w lokalnej strategii rozwoju. Dokładnie tak samo kształtuje się rozkład głosów w przypadku inicjatyw podejmowanych na rzecz ludzi starszych, zatem można w tym wypadku stwierdzić, iż kierunek objęty do tej pory jest właściwy.

Bardzo duża ilość badanych podkreśliła, iż „zdecydowanie lub raczej tak” zmienił się wpływ mieszkańców na to co dzieje się w gminie, natomiast co ciekawe, liczba osób zdecydowanie potwierdzających, iż poprawiły się relacje między mieszkańcami, nie była już tak liczna. W tym wypadku głosów aprobujących było zdecydowanie najmniej spośród wszystkich analizowanych obszarów w tym pakiecie pytań. Jest to więc obszar dla działań, nad którym można popracować.



Wykres 13 Ocena zmian dotyczących aktywizacji i kapitału społecznego na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat

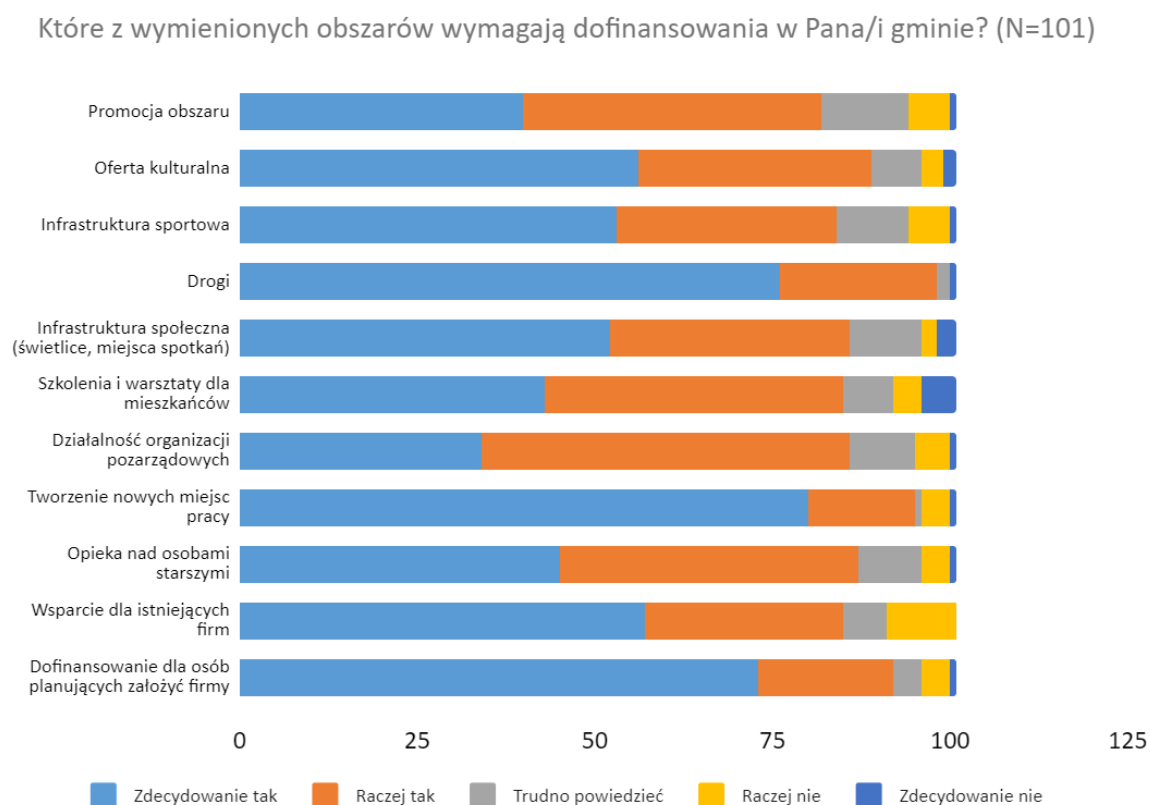
Kończąc ten blok analiz, warto odnieść się do tego, jakie zdanie mają badani mieszkańcy na temat obszarów wymagających dofinansowania w gminach i tym samym przyszłych kierunkach dla rozwoju strategii.

Jak zauważono wcześniej badani wskazują pozytywne kierunki w jakich rozwijają się poszczególne gminy LGD oraz promowane przez nie inicjatywy, natomiast dosyć zdecydowanie wskazują, jakie dziedziny wymagają jeszcze pracy.

Ankietowani mieszkańcy obszaru LGD Stowarzyszenie "Kraina Sanu", wskazali, iż obszarów wymagających dofinansowania jest nadal stosunkowo dużo, na pierwszy plan wybijają się w tym wypadku, trzy rekordy, tworzenie nowych miejsc pracy, drogi oraz potrzeba dofinansowania dla osób planujących założyć nowe firmy. W tych trzech przypadkach liczba osób wskazujących odpowiedzi zdecydowanie tak oraz raczej tak przekroczyła 80 %.

Wsparcie dla już istniejących firm oraz oferta kulturalna zostały wskazane jako ważne dla blisko 60% respondentów. Wielu respondentów wskazało też takie dziedziny warte dofinansowania jak infrastruktura sportowa, opieka nad osobami starszymi czy infrastruktura społeczna tj tworzenie i rozwój świetlic czy miejsc spotkań.

Najmniejszą liczbę głosów na zdecydowanie tak odnotować można dla rekordu szkolenia i warsztaty dla mieszkańców oraz działalność organizacji pozarządowych.



Wykres 14 Obszary wymagające dofinansowania w ocenie badanych mieszkańców gmin obszaru

Rozdział 6 Odpowiedzi na pytania badawcze.

6.1. Ocena wpływu na główny cel LSR

Analiza pomysłów, diagnoza obszaru, liczne konsultacje społeczne oraz możliwości finansowe pozwoliły na wytypowanie jednego celu głównego oraz przypisanych do niego kilku celów szczegółowych.

W związku z faktem, iż jako główny problem na obszarze LGD , wyłonił się problem bezrobocia i małej ilości miejsc pracy, co w konsekwencji staje się przyczyną emigracji młodych osób, zdefiniowano najważniejszy cel strategii rozwoju lokalnego "Kraina Sanu", czyli wzrost zamożności mieszkańców przy równoczesnym zachowaniu stanu środowiska naturalnego.

W realizacji celu głównego ma pomóc kilka celów szczegółowych , tj:

- Różnicowanie działalności, zakładanie i rozwój małych przedsiębiorstw i tworzenie nowych miejsc pracy
- Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej i społecznej na obszarach wiejskich
- Przeciwdziałanie skutkom zmian klimatycznych, ochrona powietrza i rozwój gospodarki niskoemisyjnej na obszarze działania LGD
- Budowanie społeczeństwa obywatelskiego oraz tożsamości lokalnej
- Rozwój i promocja turystyki oraz dziedzictwa kulturowego obszaru LGD

Realizacja wskaźników dla celów założonych w LSR przebiega bardzo dobrze, szczególnym zainteresowaniem cieszyły się działania i projekty związane z zakładaniem własnej działalności gospodarczej oraz rozwojem tej już istniejącej, tj. tworzeniem nowych miejsc pracy oraz np. doposażaniem w maszyny już istniejących przedsiębiorstw.

Doskonałe wyniki LGD osiągnęło na polu projektów wspólnych, już w momencie badania zamykając jeden projekt międzyregionalny i jeden międzynarodowy, z założonych trzech.

Działalność opierająca się na budowie kapitału społecznego i wzmacnianiu więzi społecznych oraz poprawie infrastruktury i rozwoju lokalnych tradycji i kultury była odpowiedzią na zapotrzebowanie społeczne wyrażone w licznych konsultacjach społecznych. Projekty związane z tym zakresem celów zostały już w tym momencie w większości zrealizowane.

Wszystkie gminy skonsolidowane w LGD Stowarzyszenie "Kraina Sanu" miały za cel wspólny pozyskanie i dobre wydatkowanie środków, co pozwoliło na zgodną współpracę na niemal każdym polu.

Można w konsekwencji przeprowadzonej analizy stwierdzić, iż LGD "Kraina Sanu" bardzo dobrze poradziła sobie z wdrażaniem strategii i jeśli nie pojawią się nieoczekiwane sytuacje, uda się zrealizować wszystkie założone wskaźniki.

6.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny

Na wstępie należy podkreślić fakt, iż sami pracownicy LGD pozytywnie oceniają wpływ działalności jaką LGD podejmuje na podstawie linii wyznaczonej przez lokalną strategię na rozwój kapitału społecznego, natomiast podkreślane jest często, iż pierwsza edycja, była w tym zakresie znacząco bardziej satysfakcjonująca. Pracownicy Zarządu zauważyli, iż obecne wysiłki w dużej mierze koncentrują się na przedsiębiorczości i walce z bezrobociem natomiast wcześniejsze starania były bardziej skupione na aktywizacji społecznej, jednocześnie wskazują, iż to właśnie aktywizacja społeczna powinna być głównym kierunkiem działań w przyszłości. Zarówno mieszkańcy LGD jak i pracownicy wykonujący założenia LSR zdają sobie sprawę z niewątpliwych korzyści pochodzących z inwestowania w kapitał społeczny, polegających zarówno na zmniejszaniu nierówności społecznych i ekonomicznych, integracji z szerszą zbiorowością i generalnie większym zaangażowaniem w rozwiązywanie problemów społeczności lokalnej.

W realizacji tego celu zauważalna i istotna jest rola licznych szkoleń, wyjazdów studyjnych czy imprez aktywizujących na których różne grupy społeczne poznawały się nawzajem, co było polem do wymiany doświadczeń, wiedzy i tradycji kulturowych.

Niezwykle istotna wydaje się być w tym zakresie rola Kół Gospodyń Wiejskich, wspieranie tych stowarzyszeń wskazano jako główny cel na przyszłość, jako tych organizacji które są dźwignią dla lokalnego rozwoju i utrzymania, kultywowania i dalszego przekazywania tradycji. W przeprowadzonych wywiadach zwrócono uwagę na konieczność zapewnienia funduszy na codzienną i bieżącą działalność i organizację tych grup oraz zwiększenie środków na szkolenia i wyjazdy, które pozwolą na wymianę doświadczeń.

Jednakże pomimo położenia nacisku na tę formę działalności, działania w tym kierunku powinny być kontynuowane ponieważ, z ankiet przeprowadzonych z mieszkańcami wynika, iż liczba osób, która potwierdzała, iż w gminie poprawił się relacje między mieszkańcami nie była liczna. Jest to więc obszar dla działań, nad którym można popracować.

6.3. Przedsiębiorczość

Jeśli chodzi o wpływ działania i realizacji LSR na rozwój przedsiębiorczości, jest on oceniany bardzo pozytywnie. Przede wszystkim największym zainteresowaniem cieszyły się dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, w tym wypadku wypłacano bowiem dotację z góry co pozwalało na udział beneficjentów nieposiadających środków własnych, w nieco mniejszym stopniu – rozwój już istniejącej działalności, tu bowiem należało zaangażować własne środki dopiero potem uzyskać refundację. Korzystając z powyższych na terenie LGD wykorzystywano środki między innymi na rozwój agroturystyki, powstał zakład wytwarzający wykałaczki czy dotowano zakup nowych maszyn.

Wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR wskazano oczywiście jako bardzo pożądane przy jednoczesnym zaznaczeniu, iż należałoby zwiększyć środki finansowe przeznaczone na ten cel.

6.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Biorąc pod uwagę wszelkie analizy i wskaźniki, warto zwrócić uwagę na bardzo pozytywny i duży wpływ głównych założeń i działań jakie podjęto w ramach LSR w stosunku do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego. Wskazano na mnogość różnych projektów, takich jak renowacja kapliczek czy kościołów,

powstanie licznych szlaków tematycznych i ścieżek do nordic walkingu w ramach projektów wspólnych i indywidualnych, organizowanie licznych imprez wspierających i promujących kultywowanie tradycji ludowych charakterystycznych dla regionu. Zauważalny wpływ na promocje lokalnych produktów i zabytków miały także wszelkiej formy wydawnictwa, czy to artykuły czy broszury, opisujące między innymi wspomniane wyżej kapliczki.

Istotnym wydaje się być często podkreślany fakt, iż to właśnie te działania promujące oddolne inicjatywy społeczne, związane z turystyką, lokalną twórczością i działalnością, są przez lokalnych mieszkańców i tym samym beneficjentów zauważane o wiele bardziej, niż działania związane z przedsiębiorczością i ukierunkowane na jedną tylko grupę – zainteresowanych jej powstaniem lub rozwojem. Wspomniane wyżej działania, mają znacznie szerszy odbiór, są kojarzone z działalnością LGD i zapamiętywane oraz bardziej doceniane i jest to wg Zarządu kierunek, w którym powinny iść przyszłe założenia LSR.

Członkowie Zarządu LGD zwracają uwagę na fakt, iż aby wspierać i umożliwiać rozwój turystyki należy przede wszystkim umożliwić mieszkańcom gmin wchodzących w skład LGD oraz stowarzyszeniom przez nich zakładanym, pozyskiwanie środków na swoją działalność. Odpowiednie dotacje ułatwiają tworzenie nowych projektów, których zadaniem jest wykorzystanie lokalnego potencjału a w konsekwencji wspieranie lokalnych twórców, kultywowanie i przekazywanie dalej dziedzictwa kulturowego, agroturystyka oraz rozwój infrastruktury.

Biorąc pod uwagę powyższe warto kontynuować kierunek już obrany w LSR.

6.5. Grupy defaworyzowane

Liczne i szeroko zakrojone konsultacje społeczne i przeprowadzone na ich podstawie analizy pozwoliły wyróżnić i zidentyfikować grupy defaworyzowane, które określono jako szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR i wymagające wsparcia .

W przypadku gmin wchodzących w skład LGD Stowarzyszenie "Kraina Sanu" są to:

- osoby bezrobotne, ze szczególnym uwzględnieniem osób bezrobotnych długotrwale
- osoby w wieku produkcyjnym, będące absolwentami szkół i uczelni wyższych
- rodziny wychowujące dzieci , w szczególności te, wymagające pomocy ekonomicznej,

Analiza statystyczna pozwala stwierdzić, iż grupy defaworyzowane zostały zdefiniowane prawidłowo w LSR a prowadzone działania odpowiadały na potrzeby tych grup. Możliwe, że to działania LGD przyczyniły się, obok innych czynników, do spadku bezrobocia na terenie gmin LGD.

Organizowano liczne szkolenia, wyjazdy studyjne i imprezy plenerowe, czy też budowano liczne obiekty infrastruktury takie jak place zabaw czy siłownie na wolnym powietrzu, mające wspomagać także rozwój uboższej części mieszkańców. Wszystkie te działania miały na celu zmniejszenie poziomu wykluczenia społecznego spowodowanego min ubóstwem.

Opisany wyżej kierunek działań spełnił swoje założenia, więc powinno się go kontynuować, oraz w dalszym stopniu maksymalizować dostęp do infrastruktury gminnej dla grup defaworyzowanych, zapewnić równy dostęp do kolejnych szkoleń i zapobiegać dalszemu pogłębianiu się wykluczenia.

6.6. Innowacyjność

Kwestia innowacyjności zgłaszanych projektów jak się okazuje jest dosyć problematyczna. Wybierając główne cele działania i strategię LSR nie sformułowano jednoznacznie i wystarczająco co rozumiane jest jako innowacyjność co w dalszym postępowaniu utrudniało wybór odpowiednich wniosków. Innowacyjność postrzegana była w skali obszaru LGD, a nawet tam to co innowacyjne zmieniało się z dnia na dzień, jak zauważa członek Rady jakiś pomysł jednego dnia był innowacyjny, kolejnego okazywało się, iż istnieje już w sąsiedniej gminie. Niewątpliwie ten brak mocnych wyznaczników i sztywnych ram był dla pracowników Biura oraz petentów problematyczny

Tym niemniej, na terenie LGD powstało wiele projektów innowacyjnych, jak np. działalność polegająca na tworzeniu drewnianych sztućców czy przedsiębiorstwo wypożyczające saunę i obwoźną kąpielnię. Przejawy innowacyjności miały także projekty związane z agroturystyką w której skorzystać można było z aromaterapii

6.7. Projekty współpracy

Projekty współpracy są zdecydowanie tym obszarem działalności LGD, który jest doskonale rozwinięty i prowadzony przez pracowników. Stowarzyszenie "Kraina Sanu" jako

jedna z nielicznych LGD wprowadziła w życie dwa projekty międzyregionalne i jeden międzynarodowy, w planach powstają kolejne w tym np. „Bazar Smaków”.

Pracownicy generalnie są zadowoleni zarówno z form jakie przybierały projekty jak i z zakresu tematyki, którą obejmowały. Istotną kwestią ponownie jest finansowanie projektów, ponownie przy zwiększonym budżecie istniałaby możliwość inwestowania w projekty bardziej długoterminowe, nie chodzi tylko np. o jednorazowe imprezy promujące region, choć oczywiście i one mają znaczenie, ale także o działania i projekty które miałyby długoterminowe oddziaływanie np. na społeczność.

6.8. Ocena funkcjonowania LGD

Funkcjonowanie biura LGD "Kraina Sanu", można ocenić bardzo dobrze pod względem każdych form podejmowanych przez pracowników działań, zaczynając na informacyjno-promocyjnych poprzez doradcze a na animacyjnych kończąc.

Beneficjenci poprzez ankiety wypowiedzieli się bardzo pozytywnie o działalności pracowników, bardzo duża liczba z nich korzystała ze wsparcia na każdym etapie składania wniosku, zdecydowana większość z nich z chęcią zabiegałaby o ponowne wsparcie LGD w przyszłości.

Zarówno pracownicy jak i Zarząd podkreślają, iż przy współpracy ze wszystkich stron wszystkie projekty są wdrażane bezproblemowo. Każdej ze stron zależy na sprawnym działaniu w zakresie rozwoju i wykonywania założonych celów, więc bez żadnych problemów „dogadują się ze sobą”

Skuteczność i efektywność działań podejmowanych przez pracowników biura, zarówno animacyjnych jak i promocyjnych i doradczych, przez samych pracowników i Zarząd oceniana jest bardzo wysoko. Beneficjenci nigdy nie zgłaszali żadnych uwag czy niedociągnięć w pracy Biura, natomiast pracownicy pozostając w stałym kontakcie z nimi, angażowali wszystkie moce pracownicze i zdobytą na szkoleniach wiedzę aby ułatwić przeprowadzenie przez proces np. uzyskania dotacji.

Niewątpliwie, co zostało wskazane w wywiadach, potencjał pracowników mógłby zostać wykorzystany o wiele szerzej, w przypadku zwiększenia środków budżetowych na funkcjonowanie Biura i samego LGD.

Wzrost dofinansowania z kolei pozwoliłby na organizację większej ilości szkoleń, wyjazdów, spotkań integracyjnych, spotkań aktywizujących co w konsekwencji umożliwiłoby LGD jeszcze skuteczniejszą realizację poszczególnych celów LSR.

Pracownicy i Zarząd oceniając wpływ LSR oraz działalność LGD dla rozwoju regionu, przede wszystkim zwracają uwagę na konieczność powrotu do założeń z pierwszej edycji, tj koncentracji na aktywizacji społeczności i oddolnej inicjatywy oraz budowaniu więzi społecznych i kapitału społecznego. Oczywiście podkreślany jest dobry wpływ na rozwój przedsiębiorczości i spadek bezrobocia, ale zaznaczają, iż wg nich tymi celami czy problemami mogłyby zająć się inne programy Unijne bez uszczerbku dla społeczności.

Kolejnym wskazywanym kierunkiem jest zwiększenie współpracy i organizacjami pozarządowymi, zarówno formalnymi jak i nieformalnymi, zwiększenie finansowania współfinansowania i zwiększenie środków, aby stowarzyszenia mogły działać samodzielnie. Możliwość zwiększenia budżetu określana jest jako większa możliwość „wyjścia do ludzi” organizowania spotkań, warsztatów itp.

Zwrócono także uwagę na potrzebę zmniejszenia tzw potocznie „papierologii” , czyli konieczności wypełniania ogromnej liczby dokumentów, co powinno zostać zminimalizowane.

6.9. Ocena procesu wdrażania

Procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były w przypadku LGD "Kraina Sanu" wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów, w razie potrzeby chętnie korzystali z doradztwa i tłumaczeń pracowników Biura. Nie zgłaszano również większych zastrzeżeń co do kryteriów wyboru projektów, które generalnie pozwalały na realizację celów założonych w LSR

Jeśli chodzi natomiast o to czy system wskaźników jaki przyjęto za wyznacznik i to czy pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR, zdecydowanie stwierdzono iż, zbierane dane są wiarygodne i trafne, dokonywane na podstawie ankiet i licznych spotkań z mieszkańcami, więc doskonale odzwierciedlające rzeczywistość.

6.10. Wartość dodana podejścia LEADER

Jednym z głównych założeń działalności podejmowanej przez Stowarzyszenie "Kraina Sanu" jest angażowanie lokalnej społeczności, osób fizycznych i lokalnych stowarzyszeń w rozbudowę potencjału rozwojowego danego regionu. Tradycje kulturowe, historyczne i kulinarne promowane są poprzez wszelkiego rodzaju wyjazdy studyjne, spotkania między regionalne czy nawet imprezy plenerowe, nie pominięto także form różnego rodzaju publikacji zarówno multimedialnych jak i w mediach społecznościowych i lokalnej prasy.

Przede wszystkim oceniając działalność LGD w kontekście poprawy komunikacji pomiędzy podmiotami i budowanie relacji lokalnych społeczności należy zacząć od tego, że ideą lidera jest budowa relacji, sieciowanie lokalnej społeczności i wzmacnianie jej. Oceniając realizację – tak właśnie jest. Poprawie uległy relacji między różnymi grupami społecznymi, ale w sposób umożliwiający im dalsze samodzielne działanie, a nie tylko w postaci jednorazowej „interwencji” LGD. Każda aktywność która się trafia przy małych społecznościach jest dostrzegana przez innych uczestników lokalnej społeczności jak samorządy. Zatem przez aktywizację niejako automatycznie dochodzi do wzmocnienia relacji i zawiązywania nowych.

Promocja wsparcia w ramach LSR była bardzo ważnym elementem działania, zwłaszcza w zakresie uświadamiania mieszkańcom skąd pochodzą środki.

"Kraina Sanu" na podstawie dobrze przeprowadzonych i dogłębnych analiz stworzyła dobrą strategię rozwoju i na bieżąco reagowała na wskazane w niej problemy, dzięki czemu udało się zrealizować wiele projektów związanych z rozwojem przedsiębiorczości – mających poprawić dobrobyt mieszkańców regionu ale także związanych z dziedzictwem kulturowym, tradycją i infrastrukturą – co poprawiło ogólny dobrostan.

W przyszłości należałoby, na co zwracają uwagę sami pracownicy, przenieść ciężar ponownie w kierunku budowania kapitału społecznego i działań związanych z grupami defaworyzowanymi.

7. Podsumowanie. Wnioski i rekomendacje.

Stowarzyszenie "Kraina Sanu" na podstawie dogłębnie przeprowadzonych licznych analiz i konsultacji społecznych bardzo dobrze rozpoznało i zdefiniowało problemy obszaru obejmującego wszystkie gminy należące do LGD. Niezwykle istotne iż za dobrze zdefiniowanymi problemami poszły konkretne działania, które docelowo mają polepszyć dobrobyt i dobrostan mieszkańców.

Mieszkańcy poprzez przeprowadzone wśród nich ankiety wydają się bardzo dobrze oceniać, działania i projekty wdrażane przez LGD oraz samą działalność Biura, często brali udział w eventach i imprezach plenerowych, zdają sobie sprawę, iż infrastruktura z której korzystają powstała w wyniku tych działań i wpływa na polepszenie jakości ich codziennego życia.

Analiza działań LGD daje możliwość sformułowania następujących rekomendacji:

1. Działania związane z głównym celem przyświecającym w tej edycji całemu LSR uznane zostały za jeden z najważniejszych obszarów który wymaga dofinansowania. Mieszkańcy byli bardzo zainteresowani poszerzaniem swojej wiedzy w tym zakresie i pozyskiwaniem środków, pracownicy zwracają uwagę na fakt, iż można osiągnąć jeszcze lepsze rezultaty w tym zakresie przy zwiększonym nakładzie budżetowym. LGD "Kraina Sanu" powinna zatem kontynuować ten kierunek działalności i przykładać wzmożoną uwagę do projektów mających na celu rozwój przedsiębiorczości.
2. Z sytuacją na lokalnym rynku pracy powiązana jest sytuacja grup defaworyzowanych, w tym zakresie LGD powinno kontynuować swoje działania mające zapobiegać migracji ludzi młodych do większych ośrodków miejskich, właśnie ułatwiając im start z własnymi przedsiębiorstwami. Działania te jak do tej pory mogą polegać na zachęcaniu do otwierania bądź rozszerzania działalności. W stosunku do innych grup defaworyzowanych tj. rodzin wychowujących dzieci należy dalej prowadzić działania zapobiegające pogłębianiu się ubóstwa i wykluczenia społecznego.
3. Projekty współpracy są bardzo mocną stroną działalności LGD, wpływają na rozwój umiejętności współdziałania w realizowaniu istotnych celów, z czego "Kraina Sanu" wydaje się doskonale zdawać sprawę. W tym momencie kierunek jaki obrała jest bardzo dobry i należy kontynuować tę politykę
4. Należy kontynuować politykę promowania projektów i przedsięwzięć służących do promowania integracji społecznej oddolnych inicjatyw, wzmacnianiu poczucia

jedności tożsamości i kulturowych tradycji. Dotychczasowy nacisk na Koła Gospodyń wiejskich, jako małych organizacji będących podwaliną społeczeństwa lokalnego, także wydaje się być dobrą drogą.

5. W związku z największą efektywnością kanałów internetowych w zakresie przekazywania informacji o działaniach LGD, w tym naborach, należy zwiększyć nacisk na ich wykorzystywanie.
6. W zakresie wsparcia lokalnych organizacji pozarządowych istnieje konieczność zapewnienia funduszy na codzienną i bieżącą działalność i organizację tych grup oraz zwiększenie środków na szkolenia i wyjazdy, które pozwolą na wymianę doświadczeń.
7. Konieczne jest zwiększenie nacisku na aktywizację społeczną w przyszłych perspektywach finansowych, gdyż to takie działania najbardziej wpływają na mieszkańców regionu i ich poziom życia.
8. W celu wsparcia rozwoju turystyki należy przede wszystkim umożliwić mieszkańcom gmin wchodzących w skład LGD oraz stowarzyszeniom przez nich zakładanym, pozyskiwanie środków na swoją działalność, gdyż to one najlepiej rozpoznają lokalne możliwości i potrzeby.
9. Wskazane byłoby doprecyzowanie kryteriów związanych z innowacyjnością, gdyż w trakcie realizacji istniał dość duży problem związany z płynną granicą pomiędzy projektami innowacyjnymi a pozbawionymi takiej cechy.
10. Zwiększenie finansowania działań LGD pozwoliłoby na realizację bardziej długoterminowych projektów, co pozytywnie przełożyłoby się na ich wartość dla społeczności lokalnej.

8. Spis tabel i wykresów.

Rysunek 1 Mapa obszaru LGD	10
Rysunek 2 GMINY WCHODZĄCE W SKŁAD LGD STOWARZYSZENIE "KRAINA SANU"	10
Wykres 1 Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD.....	13
Wykres 2 Wydatki gmin wchodzących w skład „ Stowarzyszenie "Kraina Sanu"” w przeliczeniu na 1 mieszkańca	15
Wykres 3 Osoby fizycznie prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców.....	19
Wykres 4 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys ludności w wieku produkcyjnym.....	20
Wykres 5 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. Mieszkańców	24
Wykres 6 Metody docierania informacji o LGD Stowarzyszeni "Kraina Sanu" do mieszkańców obszaru	64
Wykres 7 Metody docierania informacji o naborach LGD Stowarzyszeni "Kraina Sanu" do potencjalnych beneficjentów	65
Wykres 8 Ocena sposobu informowania LGD o możliwości pozyskania środków	66
Wykres 9 Zakresy wsparcia beneficjentów	67
Wykres 10 Ocena składania i realizacji projektów przy wsparciu LGD	69
Wykres 11 Ocena zmian dotyczących rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.....	70
Wykres 12 Ocena zmian dotyczących kultury i rekreacji na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.....	71
Wykres 13 Ocena zmian dotyczących aktywizacji i kapitału społecznego na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.....	72
Wykres 14 Obszary wymagające dofinansowania w ocenie badanych mieszkańców gmin obszaru ...	73
Tabela 1 Ludność w gminach wchodzących w skład LGD „ Stowarzyszenie Kaina Sanu”	11
Tabela 2 Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD	12
Tabela 3 Wydatki gmin wchodzących w skład „ Stowarzyszenie "Kraina Sanu"” w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2015-2020	14
Tabela 4 Sytuacja finansowa gmin LGD.....	16
Tabela 5 Pracujący w gminach wchodzących w skład „Stowarzyszenie Kaina Sanu”	17
Tabela 6 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności według płci	18
Tabela 7 Osoby fizycznie prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców	19
Tabela 8 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys ludności w wieku produkcyjnym.....	20
Tabela 9 Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym.....	22
Tabela 10 Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD	23
Tabela 11 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności.....	24
Tabela 12 Turystyczne obiekty noclegowe w gminach – stan w dniu 31 lipca dla poszczególnych lat	26
Tabela 13 Realizacja rzeczowa LSR.....	40

9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania.

Ankieta dla mieszkańców obszaru LGD

Prosimy o wypełnienie krótkiej ankiety dotyczącej efektów funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania. Ankieta jest anonimowa, co znaczy, że nie gromadzimy żadnych danych, które mogą pozwolić na identyfikację osób ją wypełniających. Wypełnienie ankiety trwa 10 minut.

Z góry dziękujemy za pomoc!

1. Czy w gminie, w której Pan/i mieszka zaszły w ciągu ostatnich 5 lat wymienione poniżej zmiany?

Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Mieszkańcy mieli większy wpływ na to, co dzieje się w gminie	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawiła się sytuacja na rynku pracy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Powstały nowe firmy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Pojawiły się nowe formy wsparcia dla ludzi młodych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Podejmowano inicjatywy, których celem było wsparcie osób starszych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększyła się liczba inicjatyw służących kultywowaniu lokalnej tradycji	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawiły się relacje pomiędzy mieszkańcami	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększył się ruch turystyczny	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawił się stan zabytków	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Pojawiły się nowe formy spędzania wolnego czasu	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawił się stan infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększyła się liczba wydarzeń kulturalnych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Przestrzeń publiczna stała się bardziej estetyczna	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie

2. Proszę wyobrazić sobie, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale środków finansowych w gminie, w której Pan/i mieszka. Które z wymienionych obszarów wymagają dofinansowania?

Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Promocja obszaru	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Oferta kulturalna	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Infrastruktura sportowa	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Drogi	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Infrastruktura społeczna (świetlice, miejsca spotkań)	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Szkolenia i warsztaty dla mieszkańców	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Działalność organizacji pozarządowych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Tworzenie nowych miejsc pracy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Opieka nad osobami starszymi	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Wsparcie dla istniejących firm	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Dofinansowanie dla osób planujących założyć firmy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie

3. Czy słyszał Pan/i o Lokalnej Grupie Działania? Proszę wybrać 1 odpowiedź.

. Tak ☐ Proszę przejść do pytania nr 4.

a. Nie ☐ Proszę przejść do pytania nr 5.

4. W jaki sposób docierały do Pana/i informacje dotyczące Lokalnej Grupy Działania. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czytałem/am publikacje w prasie na temat działalności LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stronę internetową LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytałem/am informacje o LGD na stronie gminy	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Odwiedzałem/am stoiska LGD podczas imprez lokalnych lub festynów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się o działalności LGD od znajomych i/lub rodziny	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z tablic informacyjnych, billboardów i plakatów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z wydawanych przez LGD publikacji i/lub materiałów promocyjnych	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Uczestniczyłem w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem profil LGD na Facebooku	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

5. Czy korzystał/a Pan/i z efektów działań podejmowanych w ciągu ostatnich 5 lat przez LGD działające na terenie gminy, w której Pan/i mieszka? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czy korzystał/a Pan/i z infrastruktury, której powstanie bądź modernizacja były dofinansowane ze środków LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy brał/a Pan/i udział w szkoleniach organizowanych w ramach projektów dofinansowanych przez LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy brał/a Pan/i udział w spotkaniach organizowanych przez LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy uczestniczył/a Pan/i w imprezach lokalnych dofinansowanych ze środków LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

6. Proszę wskazać, w którym przedziale wiekowym się Pan/i mieści. Proszę wybrać 1 odpowiedź.

- . 18-25 lat
- a. 26-35 lat
- b. 36-45 lat
- c. 46-55 lat
- d. 56-65 lat
- e. 66 lat lub więcej

7. Proszę podać swoją płeć. Proszę wybrać 1 odpowiedź.

- . Kobieta
- a. Mężczyzna
- b. Wolę nie podawać.

Ankieta dla beneficjentów

Prosimy o wypełnienie krótkiej ankiety dotyczącej funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania. Ankieta jest anonimowa, co znaczy, że nie gromadzimy żadnych danych, które mogą pozwolić na identyfikację osób ją wypełniających. Wypełnienie ankiety nie powinno zająć więcej niż 10 minut.

Ankieta powinna zostać wypełniona przez osobę, która jest lub była realizatorem projektu wspartego przez Lokalną Grupę Działania (np. polegającego na założeniu działalności gospodarczej). W przypadku, gdy beneficjentami wsparcia był podmiot (Urząd Gminy, Ośrodek Kultury, Organizacja Pozarządowa, OSP, KGW), ankieta powinna zostać wypełniona przez osobę, która w ramach danego podmiotu była bezpośrednio zaangażowana w realizację dofinansowanego projektu.

Z góry dziękujemy za pomoc!

W jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”? (proszę zaznaczyć 1 odpowiedź)

- . Zdecydowanie zgadzam się
- a. Raczej zgadzam się
- b. Trudno powiedzieć
- c. Raczej nie zgadzam się
- d. Zdecydowanie nie zgadzam się

W jaki sposób docierały do Pana/i informacje o naborze wniosków w Lokalnej Grupie Działania?

Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czytałem/am publikacje w prasie na temat działalności LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stronę internetową LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytałem/am informacje o LGD na stronie gminy	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stoiska LGD podczas imprez lokalnych lub festynów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się o działalności LGD od znajomych i/lub rodziny	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z tablic informacyjnych, billboardów i plakatów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z wydawanych przez LGD publikacji i/lub materiałów promocyjnych	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Uczestniczyłem/am w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Odwiedzałem/am profil LGD na Facebooku	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
--	-----	-------------------	-----

Dlaczego zdecydował/a się Pan/i (lub podmiot reprezentowany przez Pana/ią) na złożenie wniosku o przyznanie pomocy finansowej do LGD? Proszę wybrać jedną odpowiedź, która najlepiej opisuje główny powód złożenia wniosku do LGD.

- . Było to jedyne dostępne źródło finansowania mojego projektu
- a. Nie otrzymałem/am dofinansowania z innych środków/innego programu
- b. Chciałem/am skorzystać z nadarzającej się okazji otrzymania środków
- c. Zostałem/am zachęcony/a do złożenia wniosku przez LGD
- d. Na moją decyzję wpłynęła możliwość skorzystania z doradztwa w biurze LGD

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie składania wniosku? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcyców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Proszę wskazać, w jakim zakresie korzystał/a Pan/i ze wsparcia ze strony LGD na etapie składania wniosku? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Wsparcie polegające na udzieleniu informacji o możliwości uzyskania dofinansowania dla mojego projektu	Tak	Nie
Wsparcie w zapoznaniu się z zasadami uzyskania dofinansowania	Tak	Nie
Wsparcie polegające na wskazaniu prawidłowych wzorów wniosków i instrukcji do nich	Tak	Nie
Wsparcie w zakresie ustalenia koncepcji projektu aby spełniał kryteria wynikające z LSR	Tak	Nie
Porady w zakresie wypełniania dokumentów niezbędnych do złożenia wniosku	Tak	Nie
Wyjaśnienie szczegółowych zasad oceny wniosków	Tak	Nie

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie realizacji projektu? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie rozliczenia projektu? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Czy obecnie pozostaje Pan/i w kontakcie z LGD? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Uczestniczę w spotkaniach organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Kontaktuję się telefonicznie z przedstawicielami LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytam komunikaty na stronie internetowej LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Mam osobisty kontakt z przedstawicielami LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Kontaktuję się w inny sposób	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Nie mam z LGD żadnego kontaktu	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Czy brał/a Pan/i lub organizacja którą Pan/i reprezentuje udział w tworzeniu LSR? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź.

- . Tak
- a. Trudno powiedzieć
- b. Nie

Kto był głównym odbiorcą efektów Pani/a projektu/ projektów? Proszę wybrać jedną odpowiedź, która najlepiej opisuje Pana/i projekt.

- . Ja i moja rodzina
- a. Moja organizacja
- b. Ogół mieszkańców gminy/ obszaru LGD
- c. Turyści
- d. Przedsiębiorstwa
- e. Inne

Proszę ocenić poniższe stwierdzenia dotyczące składania i realizacji projektu przy wsparciu LGD. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Procedury wyboru wniosków o dofinansowanie w LGD były dla mnie czytelne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Kryteria wyboru wniosków były dla mnie jednoznaczne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Kryteria wyboru wniosków pozwalały na wybór najlepszych projektów	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
LGD w wystarczającym stopniu informowała o możliwości pozyskania środków	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Jeśli będzie to możliwe, w przyszłości chciałbym/łabym	Zdecydowanie	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie	Zdecydowanie się	Nie korzystałem/am ze

ponownie skorzystać ze wsparcia LGD	zgadzam się			zgadzam	nie zgadzam	wsparcia na tym etapie
-------------------------------------	-------------	--	--	---------	-------------	------------------------

Czy na etapie przygotowania, realizacji lub rozliczania projektu pojawiły się jakieś problemy wpływające negatywnie na jego przebieg bądź rezultaty?

. Tak ☐ Proszę odpowiedzieć na następne pytanie.

a. Nie ☐ **Dziękujemy za wypełnienie ankiety!**

Jakie to były problemy? Na pytanie odpowiadają tylko osoby, które w poprzednim pytaniu wybrały odpowiedź „Tak”. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Problemy bezpośrednio związane z przedmiotem projektu (np. problemy wynikające z branży w której działa przedsiębiorca, odbiorcami działań NGO lub uzgodnieniami dotyczącymi przebiegu tras rowerowych w projekcie gminnym)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy finansowe (np. z wypłatą dofinansowania, kredytem na realizację zadania, zmiennością cen w czasie realizacji zadania względem wpisanych we wniosku)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy formalno-prawne	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy personalne (np. z pracownikami, członkami/ partnerami itp.)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy z terminową realizacją harmonogramu (opóźnienia itp.)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Trudność w dostępie do informacji na temat składania, realizacji lub rozliczenia projektu	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy wynikające z wprowadzenia w Polsce stanu pandemii	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

CONNECTEDNESS Sp. z o.o.
 ul. Nowogrodzka 18A / 12
 00-511 Warszawa
 telefon: +48 508 339 298
 Numer KRS: 0000793648
 REGON: 383810251
 NIP: 701 093 50 49